

GEORGE ORWELL

FERMA ANIMALELOR

(*Animal Farm*, 1945)

Capitolul I

Domnul Jones, proprietarul fermei "Conacul", încuie cotețele de găini pentru noapte, dar, cum băuse peste măsură de mult, uită să astupe și deschizăturile pentru ciugulit. Cu cercul de lumină al felinarului jucînd dintr-o parte în alta, el traversează curtea împleticindu-se, își azvirli cizmele din picioare la ușa din spate, își turnă un ultim pahar de bere din butoiul din cămară, apoi urcă scările spre dormitor, unde doamna Jones și începuse să sforăie.

Imediat după ce lumina din dormitor se stinse, un freamăt și o agitație se făcură simțite prin toate colțurile fermei. În timpul zilei, circulase zvonul că bătrînul Senior, porcul Middle White premiat, avusese un vis ciudat în noaptea dinainte și că voia să-l comunice și celorlalte animale. Căzuseră de acord să se întâlnească toate în hambarul cel mare, îndată ce domnul Jones se retrăgea la o distanță sigură. Bătrînul Senior — întotdeauna era numit astfel, deși la expoziție fusese prezentat sub numele de Frumosul din Willingdon — impunea atîta respect la fermă, încît fiecare era oricînd gata să-și sacrifice o oră de somn pentru a auzi ce avea el de spus.

La un capăt al hambarului cel mare, pe un fel de platformă înălțată, Seniorul stătea deja instalat pe culcușul său de paie, sub un felinar agățat de o birnă. Avea doisprezece ani și, în ultima vreme, crescuse cam prea lăbărțat, dar era încă un porc cu aspect maiestuos, arăta înțelept și binevoitor, cu toate că niciodată nu i se tăiaseră colții.

Nu după mult timp, începură să sosească și celelalte animale, fiecare făcîndu-se comod după obiceiul său. Primii veniră cei trei ciini, Bluebell, Jessie și Pincher, apoi porcii care se așezară pe paie din fața platformei. Găinile se cocoțară pe pervazurile ferestrelor, porumbeii se suiră, bătînd din aripi, pe căpriorii acoperișului, iar oile și vacile se așezară în spatele porcilor și începură să rumege. Boxer și Clover, cei doi cai de tracțiune, intrară împreună, mergînd foarte încet și atent, cu copitele lor mari și păroase, de teamă să nu calce vreun animal ascuns în paie. Clover era o iapă corpolentă cu aspect matern, între două vîrste, care nu-și recăpătase deloc silueta după cel de-al patrulea minz. Boxer era un animal enorm, înalt de peste un metru optzeci și mai puternic decît oricare doi cai normali luați la un loc; o dungă albă care-i mergea de-a lungul capului pînă la nas îi dădea un aer destul de stupid și, de fapt, el nici nu era grozav de inteligent, dar toată lumea îl respecta pentru tăria lui de caracter și formidabila putere de muncă. După cai veniră Muriel, capra cea albă și Benjamin, măgarul. Benjamin era cel mai bătrîn animal de la fermă și cel mai puțin sociabil. Vorbea rar, iar cînd vorbea, o făcea, de obicei, ca să lanseze cite o remarcă plină de cinism — spunea, de exemplu, că Dumnezeu îi dăduse coadă ca să alunge muștele, dar că el ar fi preferat să nu aibă nici coadă, nici muște. Numai el, dintre toate animalele de la fermă, nu rîdea niciodată. Dacă era întrebat de ce, spunea că nu vede nimic de rîs. Cu toate acestea, fără s-o recunoască deschis, era legat de Boxer; și unul și celălalt își petreceau duminicile, de obicei, pe mica pășune din spatele livezii, păsîcînd umăr la umăr, dar fără să vorbească.

Cei doi cai tocmai se așezaseră cînd un cîrd de rățuște, rătăcite de mama lor, intrară în șir în hambar, măcăind în șoaptă și plimbîndu-se dintr-o parte în alta în căutarea unui loc unde să nu fie călcate în picioare: Clover făcu un fel de zid în jurul lor cu piciorul ei din față, iar rățuștele, ghemuindu-se la pămînt în spatele piciorului ei, adormiră imediat. În ultimul moment, intră și Mollie, iapa cea albă, proastă dar drăguță, care trăgea cabrioleta domnului Jones, cu un mers afectat elegant, molfăind o bucată de zahăr. Ea își alege un loc în față și începu să-și vînture coama albă, sperînd să atragă atenția celorlalți către panglicile roșii cu care o avea împletită. Ultima sosi pisica, privind în jur, ca de obicei, după locul cel mai călduros și pînă la sfîrșit se înghesuie între Boxer și Clover; aici se porni pe tors, mulțumită, de-a lungul întregului discurs al Seniorului, fără să asculte nici măcar o singură vorbă.

Toate animalele erau acum prezente, în afară de Moise, corbul domesticit, care dormea pe o prăjină, în umbra porții din spate a hambarului. Cînd Seniorul văzu că toate se făcuseră comode și așteptau cu atenția cuvenită, își dresă glasul și începu să vorbească:

— Tovarăși, ați auzit deja despre visul ciudat pe care l-am avut azi-noapte. Dar am să vorbesc despre vis mai tirziu. Am altceva de spus la început. Nu cred, tovarăși, să mai am multe zile de trăit printre voi și, înainte de a muri, socotesc de datoria mea să vă împărtășesc înțelepciunea pe care am acumulat-o pînă acum. Am avut o viață lungă, am avut mult timp

de gîndire pe cînd stăteam singur în cocina mea și cred că pot spune că am înțeles natura vieții pe acest pămînt mai bine ca oricare alt animal din ziua de azi. Acestea sînt lucrurile despre care vreau să vă vorbesc. Deci, tovarăși, care este natura acestei vieți a noastre? Să privim lucrurile în față: viețile noastre sînt mizere, pline de trudă și scurte. Ne naștem, primim exact atîta hrană cît să nu murim, iar aceia dintre noi care sînt capabili s-o facă, sînt obligați să muncească pînă la ultima fărîmă de energie; și, în clipa cînd foloasele pe care le aducem se sfîrșesc, sîntem măcelăriți cu o cruzime înfiorătoare. Nici un animal din Anglia nu cunoaște ce sînt acelea fericirea sau tihna, după ce împlinește vîrsta de un an. Nici un animal din Anglia nu este liber. Viața unui animal înseamnă mizerie și sclavie: iată adevărul curat.

Dar, oare, asta ține, pur și simplu, de natura lucrurilor? Se petrece, oare, acest lucru pentru că țara asta a noastră este atît de săracă, încît nu se poate asigura o viață decentă celor care trăiesc în ea? Nu, tovarăși, de o mie de ori nu! Pămîntul Angliei este fertil, clima ei este bună, ea e capabilă să ofere hrană din abundență unui număr de animale enorm față de cele care o locuiesc astăzi. Numai ferma asta a noastră ar putea întreține o duzină de cai, douăzeci de vaci, sute de oi — toate trăind într-un confort și o demnitate care astăzi sînt aproape de neimaginat. Pentru ce, atunci, continuăm să trăim în aceste condiții de mizerie? Pentru că aproape întregul produs al muncii noastre ne este furat de ființele omenești. Iată, tovarăși, răspunsul la toate problemele noastre. El se rezumă la un singur cuvînt: OMUL! Omul este singurul nostru dușman adevărat. Scoateți Omul din scenă și cauza fundamentală a foametei și a muncii excesive este abolită pentru totdeauna.

Omul este singura ființă care consumă fără să producă. El nu dă lapte, nu face ouă, e prea slab ca să tragă plugul, nu poate fugi repede ca să prindă iepuri. Cu toate astea, el e stăpîn peste toate animalele. El le pune la muncă și le dă înapoi abia cît le este necesar ca să nu moară de foame; restul păstrează pentru el. Munca noastră este cea care lucrează pămîntul, balega noastră este cea care-l fertilizează și, totuși, care dintre noi posedă mai mult decît propria-i piele? Voi, vacilor pe care vă vîd în fața mea, cite mii de litri de lapte ați dat anul trecut? Și ce s-a-ntîmplat cu laptele acela care ar fi trebuit să hrănească vițelii voștri ca să crească puternici? Pînă la ultimul strop s-a scurs pe gîtlejurile dușmanilor noștri. Iar voi, găinilor, cite ouă ați făcut anul acesta și cite din aceste ouă au ajuns să dea pui? Toate celelalte au ajuns la piață ca să aducă bani lui Jones și oamenilor lui. Și tu, Clover, unde sînt cei patru minji pe care i-ai născut și care ar fi trebuit să-ți fie sprijin și bucurie la bătrînețe? Fiecare a fost vîndut cînd a împlinit un an — pe nici unul n-ai să-l mai vezi vreodată. Ca răsplată pentru cele patru nașteri și pentru toată munca ta pe cîmp, ce ai altceva, afară de rații și de un loc în grajd?

Și nici măcar viețile de mizerie pe care le ducem nu ni se permite să le trăim pînă la soroacele lor naturale. În ceea ce mă privește, nu mă plîng, pentru că fac parte dintre cei norocoși. Am doisprezece ani și am avut peste patru sute de copii. Aceasta este viața naturală a unui porc. Dar nici un animal nu scapă de cruzimea cuțitului pînă la urmă. Voi, porcii cei tineri îngrășați pentru tăiere, pe care vă vîd stînd în fața mea, toți o să vă sfîrșiți viețile urlînd, pe butuc, în mai puțin de un an. La această oroare toți sîntem siliți să ajungem — vaci, porci, găini, oi, toată lumea. Nici măcar caii sau cîinii nu au o soartă mai bună. Pe tine, Boxer, chiar în ziua cînd mușchii ăia tari ai tăi or să-și piardă puterea, Jones o să te vîndă tăietorului de cai, care o să-ți taie beregata și o să te fiarbă pentru cîinii de vînătoare. Iar cîinilor, cînd îmbătrînesc și le cad dinții, Jones le leagă cite o cărămidă de gît și îi înecă în iaz.

Și atunci, tovarăși, nu e la fel de limpede ca lumina zilei că tot răul acestei vieți a noastre izvorăște din tirania ființelor omenești? Numai dacă scăpăm de Om, numai atunci produsul muncii noastre o să ne aparțină. Aproape peste noapte putem deveni bogați și liberi. Și atunci, ce trebuie să facem? Ce? Să muncim zi și noapte, trup și suflet, pentru răsturnarea rasei omenești! Iată mesajul meu către voi, tovarăși: REVOLUȚIE! Nu știu cînd o să vină această revoluție, poate într-o săptămînă, poate într-o sută de ani, dar știu, la fel de sigur cum văd paiele astea sub picioarele mele, că, mai devreme sau mai tîrziu, se va face dreptate. Fixați-vă acest lucru în minți, tovarăși, în puținul care v-a mai rămas de trăit! Și, mai mult decît orice, transmiteți acest mesaj al meu celor ce vor veni după voi, așa încît generațiile viitoare să ducă mai departe lupta, pînă la victorie.

Și nu uitați, tovarăși, că hotărîrea nu trebuie să vă părăsească niciodată. Nici un argument să nu vă rătăcească. Nu ascultați niciodată cînd o să vi se spună că omul și animalele au interese comune și că prosperitatea unuia înseamnă prosperitatea celorlalte. Toate astea sînt minciuni. Omul nu servește niciodată interesele vreunei alte creaturi, în afară de el însuși. Iar între noi, animalele, să fie o unitate perfectă, o tovarășie perfectă în luptă. Toți oamenii sînt dușmani. Toate animalele sînt tovarășe!

În acel moment izbucni o gălăgie cumplită. În timp ce Seniorul vorbea, patru șobolani mari se tîrîseră afară din găurile lor și stăteau pe etichetele din spate, ascultîndu-i. Cîinii îi zăriră dintr-o ochire și doar printr-un salt fulgerător înspre găuri izbutiră șobolanii să scape cu viață. Seniorul își înalță copita pentru a face liniște:

— Tovarăși, zise el, iată o problemă care trebuie rezolvată. Animalele sălbatice, cum ar fi

șobolanii și iepurii de câmp — sînt ele prietenii ori dușmanii noștri? Să supunem la vot. Pun în fața adunării această întrebare: sînt șobolanii tovarăși?

Votul hotărîi imediat, cu o majoritate covârșitoare, că șobolanii erau tovarăși. Numai patru dintre animale se împotriviră, cei trei cîini plus pisica, descoperită, însă, mai tîrziu, că votase și pro și contra. Seniorul continuă:

— Mai am puține lucruri de spus. Repet: nu vă uitați niciodată datoria de dușmănie față de Om și toate cele legate de el. Oricine merge pe patru picioare, sau are aripi, este prieten. Oricine merge pe două picioare este dușman. Și țineți minte și faptul că, luptînd împotriva Omului, nu trebuie să ajungem să semănăm cu el. Chiar după ce l-ați învins, nu-i adoptați viciile. Nici un animal nu trebuie să trăiască vreodată într-o casă, sau să doarmă într-un pat, sau să poarte haine, sau să bea alcool, sau să fumeze tutun, sau să se atingă de bani, sau să se angajeze în comerț. Toate obiceiurile Omului sînt rele. Și, mai mult decît orice altceva, nici un animal nu trebuie vreodată să fie stăpîn peste alte ființe ca și el. Slabe ori puternice, inteligente ori simple, noi, animalele, sîntem frați. Nici un animal nu trebuie vreodată să ucidă vreun alt animal. Toate animalele sînt egale.

Și acum, tovarăși, o să vă vorbesc despre visul meu de azi-noapte. Nu vi-l pot descrie: era un vis despre cum o să arate Pămîntul după dispariția Omului. Dar el mi-a readus în minte un lucru pe care-l uitasem demult. Acum mulți ani, pe vremea cînd încă mai eram godac, mama mea și celelalte scroafe cîntau un cîntec vechi din care cunoșteau doar melodia și primele trei cuvinte. Eu am învățat această melodie în copilăria mea, dar de multă vreme, mi-a zburat din minte. Azi-noapte, totuși, mi-am reamintit-o în vis. Și, ce-i mai important, mi-au revenit în minte și cuvintele — cuvinte pe care, sînt sigur, le cîntau animalele de demult și au fost uitate timp de generații. O să vă cînt acel cîntec, tovarăși, chiar acum. Eu sînt bătrîn și vocea îmi este răgușită, dar, după ce o să vă-nvăț melodia, voi o să-l puteți cînta mai bine singuri. Se numește *Animale din Anglia*.

Bătrînul Senior își drese glasul și începu să cînte. Așa cum spusese, vocea îi era răgușită, dar cînta destul de bine și era o melodie mișcătoare, ceva între *Clementine* și *La Cucuracha*. Cuvintele erau acestea:

"Animale din Anglia și Scoția,
Din toate țările, de sub mulți sori,
Eu vă vorbesc, și mare mi-e emoția,
Despre anii de aur viitori.

Mai devreme-ori mai tîrziu, în ceasul sfînt,
Cînd Omul-Tîran fi-va răsturnat,
În acea zi al Angliei mînos pămînt
De animale doar va fi călcat.

Belciugele atunci vor cădea în zeci,
Nimeni ș-a-n spate nu-și va mai propti,
Zăbale, pintenii vor rugini pe veci,
Biciuri crunte nîcîcînd vor mai plesni.

Comori ce nu intră-n a minții sferă,
Grîu și orz, fin, ovăz, noi vom stăpîni,
Trifoi, fasole, sfeclă furajeră,
Fi-vor ale noastre-n acea zi.

Cîmpurile Angliei vor luci-n senin,
Apele ei vor fi mai curate,
Și vînturile vor adia mai lin,
În ziua cînd fi-va libertate.

Noi trebuie să muncim pentru-aceia zi,
Toți-un trup, vaci, cai, gîște și curcani,
Chiar de murim înainte de-a o ști,
Pentru-a fi liberi să trudim mulți ani.

Animale din Anglia și Scoția,
Din toate țările, de sub mulți sori,
Eu vă vorbesc, și mare mi-e emoția,
Despre anii de aur viitori".

Cîntatul acestui imn lăsă toate animalele pradă celei mai sălbatice dintre exaltări. Aproape înainte ca Seniorul să fi ajuns la sfîrșit, celelalte animale începuseră să-l cînte

singure. Chiar și cele mai proaste dintre ele prinseseră deja melodia și o parte din cuvinte; cîț despre cei inteligenți, cum erau porcii și cîinii, aceștia învățaseră cîntecul pe dinafară din primele minute. Iar apoi, după o serie de încercări preliminare, întreaga fermă izbucni cu *Animale din Anglia*, la un unison impresionant. Vacile îl mugeau, cîinii îl schelălăiau, oile îl behăiau, caii îl nechezau, rațele îl măcăiau. Erau atît de încîntate de acest cîntec, încît îl interpretară de la început pînă la sfîrșit de cinci ori la rînd și ar fi continuat probabil să-l cînte toată noaptea, dacă n-ar fi fost întrerupte.

Din nefericire, izbucnirea îl trezise pe domnul Jones care sărise jos din pat, convins că intrase o vulpe în curte. Luase pușca, sprijinită mereu de perete într-un colț al dormitorului și slobozise o încărcătură de alicie calibrul 6 în întuneric. Alicele se înfipseseră în perețele hambarului, așa încît ședința fu ridicată brusc. Toată lumea se repezi spre locurile de dormit. Păsările săriră sus, pe grinzile lor, animalele se culcară jos, pe paie și întreaga fermă adormi într-o clipă.

Capitolul II

Trei nopți mai tîrziu, bătrînul Senior muri liniștit în somn. Trupul lui fu înmormîntat la poarta livezii.

Aceste lucruri se întîmplau la începutul lui martie. De-a lungul următoarelor trei luni se desfășură o intensă activitate secretă. Discursul Seniorului dăduse animalelor mai inteligente de la fermă o viziune complet nouă asupra vieții. Nu știau cînd avea să se petreacă Revoluția prezisă de Senior, nu aveau nici un motiv să creadă că avea să fie în timpul vieților lor, dar vedeau limpede că era de datoria lor să o pregătească. Munca de a-i educa și organiza pe ceilalți căzu, firește, în seama porcilor, recunoscuți în general ca fiind cele mai inteligente animale. Printre porci se distingeau doi masculi tineri, care se numeau Snowball și Napoleon și pe care domnul Jones îi îngrășa pentru a-i vinde. Napoleon era un mascul din rasa Berkshire, mare și cu un aspect destul de feroce, singurul Berkshire de la fermă, nu foarte vorbăreț, dar avînd reputația de a ști să-și impună voința. Snowball era un porc mai sprinten decît Napoleon, mai iute la vorbă și mai inventiv, dar nu era considerat a avea aceeași profunzime de caracter. Toți ceilalți porci masculi de la fermă erau crescuți pentru tăiere. Cel mai cunoscut printre aceștia era un porc mic și gras, care se numea Squealer [Guițătorul], cu fălci foarte rotunde, ochi scăpărători, mișcări iuți și o voce foarte ascutită. Era un vorbitor strălucit și, cînd discuta în contradictoriu vreo problemă, avea un fel de a sări dintr-o parte într-alta și de a-și scutura coada, care era, nu se știe de ce, foarte convingător. Ceilalți spuneau despre Squealer că poate face din negru alb.

Aceștia trei elaboraseră, pornind de la învățăturile bătrînului Senior, un întreg sistem de gîndire pe care îl numiseră *Animalism*. Mai multe nopți pe săptămînă, după ce domnul Jones se culca, cei trei organizau întruniri secrete în hambar și le expuneau celorlalte animale principiile Animalismului. La început, se lovira de o teribilă prostie și apatie. Unele animale vorbeau despre datoria de a fi loiale domnului Jones, pe care-l numeau "Stăpînul", sau făceau remarci elementare:

— Domnul Jones ne hrănește. Dacă dispare el, noi o să murim de foame.

Altele puneau întrebări de genul:

— De ce să ne pese nouă ce-o să se întîmple după ce murim?

sau:

— Dacă Revoluția asta o să aibă loc oricum, ce contează dacă noi o pregătim sau nu?

Așa încît, porcii aveau mari greutăți în a le face să înțeleagă că toate acestea erau contrare spiritului Animalismului. Cele mai idioate întrebări le puneau Mollie, iapa cea albă. Prima întrebare pe care i-o pusese lui Snowball fusese:

— O să mai existe zahăr după Revoluție?

— Nu, îi răspunsese Snowball ferm. Nu avem la această fermă posibilitatea de a face zahăr. Dar, de fapt, nici n-o să ai nevoie de zahăr. O să ai ovăz și fîn cît o să vrei.

— Și o să mi se mai dea voie să port panglici în coamă? întrebă Mollie.

— Tovarășă, îi spusese Snowball, aceste panglici de care te simți atît de legată sînt însemnele sclaviei. Nu poți înțelege că libertatea valorează mai mult decît niște panglici?

Mollie se arătase de acord, dar nu păruse prea convinsă.

Porcii aveau, însă, și mai multe greutăți în lupta de a contracara minciunile răspîndite de Moise, corbul domesticit. Moise, care era mai mult decît alții favoritul domnului Jones, era și spion și informator, dar și un orator inteligent. El susținea că știa de existența unei țări misterioase, numită Muntele de Zahăr Candel, unde mergeau toate animalele după moarte. Era așezată undeva sus, în ceruri, imediat în spatele norilor, spunea Moise. Pe Muntele de Zahăr Candel era duminică șapte zile pe săptămînă, trifoiul înflorea tot anul, iar zahărul cubic și turta din sămînță de în creșteau în tufișuri. Animalele îl dușmăneau pe Moise pentru că era informator și nu muncea, dar unele credeau în Muntele de Zahăr Candel, iar porcii

trebuiau să argumenteze din greu pentru a le convinge că nu exista un asemenea loc.

Cei mai credincioși discipoli ai porcilor erau cei doi cai de tracțiune, Boxer și Clover. Și unul și celălalt aveau mari dificultăți în a gândi singuri, dar, o dată ce îi acceptaseră pe porci drept învățători, îmbrățișară tot ce li se spunea, răspîndind învățătura către celelalte animale prin argumente simple. Niciodată nu absentau de la întrunirile secrete din hambar și tot ei conduceau corul cînd se cînta *Animale din Anglia*, la sfîrșitul fiecărei întruniri.

Însă, după cum se dovedi, Revoluția fu înfăptuită mult mai devreme și mult mai simplu decît se așteptase oricine, în anii anteriori, domnul Jones, deși un stăpîn sever, fusese un fermier priceput; cu trecerea vremii, intrase, însă, într-o perioadă proastă. Devenise foarte deprimat după ce pierduse bani într-o acțiune judiciară și se apucase de băut mai mult decît era sănătos pentru el. Uneori, zile întregi la rînd stătea tolănit în fotoliul său Windsor din bucătărie și citea ziarele, bea, iar din cînd în cînd îl hrănea pe Moise cu coji de piine muiate în bere. Oamenii lui erau leneși și necinstiți, cîmpurile erau pline de buruieni, clădirile aveau nevoie de reparații la acoperișuri, gardurile vîi erau neîngrijite, iar animalele prost hrănite.

Sosi și luna iunie și finul era aproape gata de cosit, în ajunul Sfîntului Ioan, care era într-o simbătă, domnul Jones se duse la Willingdon și se îmbătă la "Leul Roșu" atît de tare, încît nu se întoarse decît duminică la prînz. Oamenii mulseseră vacile dis-de-diminează și apoi plecaseră să vîneze iepuri de cîmp, fără să se mai ostenească să le dea animalelor de mîncare. Cînd ajunsese. Înapoi acasă, domnul Jones se duse să se culce pe canapeaua din salon, cu ziarul "News of the World" pe față, așa încît, la căderea serii, animalele tot nemîncate erau. Pînă la urmă, nu mai putură suporta. Una dintre vaci sparse ușa de la magazia cu provizii, împingînd-o cu coarnele, și toate animalele începură să se servească singure din rezerve. Tocmai atunci se trezi și domnul Jones. În clipa următoare, el și oamenii lui erau în magazie, cu biciuri în mîini, sfichiuind în dreapta și în stînga. Acest lucru animalele infometate îl găsiră de nesuportat. Toate într-o înțelegere, deși nimic de acest fel nu fusese pînă dinainte, se aruncară asupra celor ce le chinuiau. Jones și oamenii lui se treziră, deodată, împunși cu coarnele și loviți cu copitele din toate părțile. Situația, nu mai era deloc sub controlul lor. Nu văzuseră niciodată vreun animal să se poarte astfel și o asemenea răzvrătire a unor ființe pe care aveau obiceiul să le bată și să le maltrateze după cheful lor îi înspăimîntă atît de mult, încît aproape că-și ieșiră din minți. După o clipă sau două numai, ei renunțară să mai încerce vreo apărare și o luară la fugă. După un minut, toți cinci fugeau de mîncău pămîntul pe drumul de căruțe care ducea la drumul principal, cu animalele urmărindu-i triumfătoare.

Doamna Jones, privind afară pe fereastra dormitorului, văzu ce se întîmpla, își aruncă în grabă cîteva lucruri într-un sac de voiaj și părăsi ferma pe un alt drum. Moise, corbul, sări de pe prăjina lui și filii din aripi în urma ei, cîrîind în gura mare. Între timp, animalele îi fugăriseră pe Jones și pe oamenii lui de-a lungul drumului și trîntiseră poarta cu cinci drugi în urma lor. Și astfel, aproape înainte de a-și da seama ce se petrecea, Revoluția fusese înfăptuită cu succes: Jones era alungat, iar Ferma "Conacul" le aparținea.

În primele cîteva minute, animalelor nu le veni să creadă în norocul lor. Prima lor reacție fu aceea de a galopa *in corpore* de jur împrejurul fermei, ca și cum ar fi vrut să se asigure că nici o ființă omenească nu se ascundea pe nicăieri înăuntru; apoi alergară către clădirile fermei pentru a șterge definitiv și ultimele urme ale domniei detestate a lui Jones. Încăperea cu hamuri de la capătul grajdurilor fu deschisă cu forța; zăbalele, belciugele de pus în nas, lanțurile pentru ciini, cuțitele nemiloase cu care domnul Jones avusese obiceiul să castreze porcii și mieii, toate fură aruncate în puț. Hățurile, căpestrele, ochelarii pentru cai, sacii umilitori de pus sub bot le aruncară în focul pentru gunoaie care ardea în curte. La fel și biciurile. Toate animalele începură să exulte de bucurie văzînd biciurile cum se calcinau în flăcări. Snowball azvîrli în flăcări și panglicile cu care erau împodobite de obicei coamele și cozile cailor în zilele de tîrg.

— Panglicile, zise el, trebuie considerate ca fiind haine, care sînt marca oamenilor. Toate animalele trebuie să umble goale.

Cînd auzi asta, Boxer își luă pălărioara de pai pe care o purta vara ca să nu-i intre muștele în urechi și o azvîrli pe foc alături de celelalte obiecte.

Într-un timp foarte scurt, animalele reușiră să distrugă tot ce le mai amintea de domnul Jones. După aceea, Napoleon le conduse înapoi la magazie și dăruie, de acolo, cîte o rație dublă de porumb la toată lumea, plus doi biscuiți pentru fiecare ciine. Apoi cîntară *Animale din Anglia*, de la un capăt la altul, de șapte ori, alergînd, iar, în cele din urmă, se întinseră pentru noapte și dormiră cum nu mai dormiseră niciodată pînă atunci.

Deșteptîndu-se în zori, ca de obicei, își amintiră deodată fapta plină de glorie care avusese loc și se năpustiră toate afară pe pășune. În mijlocul pășunii era o movilă care oferea o perspectivă largă asupra unei mari părți a fermei. Animalele se îngrămădiră spre vîrf și priviră cu atenție în jurul lor, în lumina limpede a dimineții. Da, era a lor — tot ceea ce vedeau era al lor! În extazul acestui gînd, începură să țopăie de colo-colo și în cercuri, să sară în sus, pline, de excitație. Se rostogoliră în rouă, înfulecără guri întregi din iarba dulce de vară, aruncară în sus cu picioarele bucăți de pămînt negru, mirosindu-i parfumul bogat. Apoi

făcură o inspecție a întregii ferme, privind cu admirație mută pământul arabil, câmpul cu fin, livada, iazul, crîngul. Era ca și cum n-ar fi văzut aceste locuri niciodată și, chiar și acum, cu greu le venea să creadă că erau numai ale lor. După aceea se întoarseră către clădirile fermei și se opriră în tăcere în fața ușii casei. Și aceea era a lor, dar se temeau să intre. După o clipă, totuși, Snowball și Napoleon împinseră ușa cu umerii și animalele intrară în șir indian, umblînd cu extrem de multă grijă, ca nu cumva să deranjeze ceva. Trecură pe virfuri dintr-o cameră într-alta, temîndu-se să vorbească mai tare decît în șoaptă și holbîndu-se cu un fel de sfială la luxul de necrezut, la paturile cu saltele din pene, la oglinzi, la canapeaua din pîr de cal, la covorul de Bruxelles, la litografia reginei Victoria deasupra cîminului din salon. Tocmai se întorceau, coborînd scările, cînd se descoperi că Mollie lipsea. Meraseră înapoi și o găsiră în cel mai bun dormitor: luase o bucată de panglică albastră din toaleta doamnei Jones, o ținea la umăr și se admira prosteste în oglindă. Celelalte îi reproșară fapta cu asprime și-apoi ieșiră. Cîteva șunci care atîrnau în bucătărie fură scoase afară pentru a fi înmormîntate, iar butoiul cu bere din cîmară fu spart, cu o lovitură de copită, de către Boxer; nimic altceva din casă nu se mișcă din loc. O rezoluție unanimă fu imediat votată, și anume de a păstra casa ca muzeu.

Toți și toate fură de acord că nici un, animal nu trebuia să locuiască vreodată acolo.

După ce mîncară de dimineață, Snowball și Napoleon le convocară din nou.

— Tovarăși, zise Snowball, ceasul este șase și jumătate și avem în fața noastră o zi lungă. Azi începem recoltarea finului. Dar există o altă problemă care trebuie avută în vedere mai întîi.

Porcii dezvăluiră astfel faptul că, în timpul ultimelor trei luni, învățaseră să citească și să scrie, dintr-o carte veche de citire care aparținuse copiilor, domnului Jones și care fusese aruncată pe grămada de gunoi. Napoleon trimise după borcane de vopsea neagră și albă și porni, în fruntea tuturor animalelor, către poarta cu cinci drugi care dădea în drumul principal. Aici, Snowball — pentru că Snowball era mai bun la scris — luă o bidinea între cele două unghii ale copitei, șterse *Ferma "Conacul"* de pe drugul de sus cu vopsea neagră și, în locul ei, scrise *Ferma Animalelor*. Acesta urma să fie numele fermei de atunci înainte. După aceea, se duseră înapoi la clădirile fermei, unde Snowball și Napoleon trimiseră după o scară pe care o rezemară de peretele din fund al hambarului cel mare, explicînd că, în cadrul studiilor lor din ultimele trei luni, porcii reușiseră să reducă principiile Animalismului la Șapte Precepte. Aceste Șapte Precepte aveau să fie acum înscrise pe perete; ele trebuiau să constituie o lege inalterabilă, după care urmau să trăiască toate animalele de la *Ferma Animalelor*, pentru totdeauna. Cu oarecari dificultăți — pentru că nu-i este ușor unui porc să-și țină echilibrul pe o scară — Snowball se sui și se puse pe lucru, în timp ce Squealer stătea cîteva trepte mai jos, cu borcanul de vopsea. Preceptele fură scrise pe peretele gudronat, cu litere mari, albe, care puteau fi citite și de la treizeci de metri. Ele sunau astfel:

CELE ȘAPTE PRECEPTE

- I ORICE MERGE PE DOUA PICIOARE E DUȘMAN
- II ORICE MERGE PE PATRU PICIOARE SAU ARE ARIPI E PRIETEN
- III NICI UN ANIMAL NU VA PURTA HAINE
- IV NICI UN ANIMAL NU VA DORMI ÎNTR-UN PAT
- V NICI UN ANIMAL NU VA BEA ALCOOL
- VI NICI UN ANIMAL NU VA UCIDE UN ALT ANIMAL
- VII TOATE ANIMALELE SÎNT EGALE

Totul era, foarte îngrijit scris și, în afara faptului că "prieteni" fusese scris "preiten" și că unul dintre s-uri fusese desenat invers, ortografia era corectă de la un cap la altul. Snowball citi cu voce tare pentru celelalte animale. Toate aprobară din cap, într-un consens exemplar, iar acelea mai inteligente începură pe loc să memoreze Preceptele.

— Și acum, tovarăși, zise Snowball, aruncînd pe jos bidinea — la câmpul cu fin! Să facem o problemă de onoare din a strînge recolta mai repede decît Jones și oamenii lui.

Dar, în acel moment, cele trei vaci, care nu pîruseră în apele lor de cîva timp, scoaseră un muget puternic. Nu fuseseră mulse de douăzeci și patru de bre și ugerile lor stăteau să plesnească. După un moment de gîndire, porcii trimiseră după găleți și mulseră vacile cu destulă îndemînare, copitele lor fiind bine adaptate pentru această operație. Nu după mult timp apărură cinci găleți de lapte smîntînos cu spumă, la care multe dintre animale se uitau cu un interes considerabil.

— Ce-o să se întîmple cu tot laptele ăsta? întrebă cineva.

— Jones pune uneori din el în terciul nostru, zise una dintre găini.

— Lăsați laptele, tovarăși! strigă Napoleon, așezîndu-se în fața găleților. Se va avea în vedere acest lucru. Recolta este mai importantă. Tovarășul Snowball vă va conduce acolo. Eu o să vă urmez în cîteva minute. Înainte, tovarăși! Finul așteaptă!

Și astfel, animalele porniră în grup către câmpul cu fin ca să înceapă recoltarea, iar

seara, la întoarcere, observară că laptele dispăruse.

Capitolul III

Cîtă nădușeală și cîtă trudă cheltuiră ca să strîngă finul! Dar eforturile lor fură din plin răsplătite, recolta fiind un succes și mai mare decît speraseră.

Uneori munca era grea; uneltele fuseseră proiectate pentru oameni și nu pentru animale și era un mare pas înapoi faptul că nici un animal nu eră capabil să folosească vreo unealtă care i-ar fi cerut să stea pe labelle din spate. Dar porcii erau atît de inteligenți, încît găseau cîte o soluție pentru orice greutate. Cît despre cai, aceștia cunoșteau fiecare colțișor al cîmpului și, de fapt, înțelegeau mult mai bine decît Jones și oamenii lui ce sînt acelea cositul și greblatul, în realitate, porcii nu munceau, dar le conduceau și le supravegheau pe celelalte animale. Avînd cunoștințe superioare, era natural ca ei să-și asume răspunderea. Boxer și Clover se inhămau singuri la coasă și la greblă — în zilele acelea, nimeni nu avea nevoie de friie și hățuri — și se opinteau de jur împrejurul cîmpului, cîte un porc umblind mereu în urma lor și în-demnîndu-i: "Diiiii-ăăă, tovarășe!" sau: "Hooo, prrr, înapoi, tovarășe!", după cum era cazul. Și fiecare animal, pînă la cel mai umil, muncea la întorsul sau strînsul finului. Pînă și rațele și găinile mergeau încoace și încolo, toată ziua, prin soare, purtînd firisoare de fin în ciocuri. În final, recoltarea se sfîrși cu două zile mai repede decît le luase de obicei lui Jones și oamenilor lui. Mai mult decît atît, era cea mai mare recoltă pe care o cunoscuse ferma. Nu exista nici o pierdere de nici un fel; găinile și rațele, cu ochii lor pătrunzători, strînseseră pînă la ultimul fir. Și nici un animal de la fermă nu furase mai mult de o gură de fin.

În toată vara aceea, munca la fermă se desfășură cu exactitate de ceasornic. Animalele erau fericite, așa cum nu-și închipuiseră niciodată că ar fi putut ajunge. Fiecare gură de hrană era o plăcere deosebită, acum, cînd era cu adevărat propria lor hrană, produsă de ele însele și pentru ele însele, nu împărțită de vreun stăpîn zgîrcit. Odată plecate ființele omenești parazitare, acei buni-de-nimica, toată lumea avea mai mult de mîncare. Era și mai mult timp de odihnă, deși animalele nu aveau experiență. Se lovira de multe greutăți — de exemplu, spre sfîrșitul anului, după ce recoltară griul, trebuira să zdrobească spicele în maniera antică și să împrăstie pleava suflînd peste ea, din moment ce nu exista mașină de treierat la fermă — dar porcii, cu inteligența lor și Boxer, eu mușchii lui formidabili ieșeau întotdeauna din încurcătură. Boxer era obiectul admirației tuturor. El muncise din greu încă de pe vremea lui Jones, dar acum parcă ar fi fost trei cai, nu unul; erau zile cînd întreaga muncă de la fermă părea că se reazemă pe umerii lui puternici. Din zori și pînă în noapte, el trăgea și împingea și se afla mereu acolo unde munca era mai grea. Făcuse o înțelegere cu unul dintre cocoșii tineri să-l trezească dimineața cu jumătate de oră înaintea celorlalte animale și se prezenta voluntar la cîte o corvoadă care se dovedea necesară înainte de începutul zilei de muncă obișnuite. Răspunsul lui la orice problemă și la orice impediment era: "O să muncesc mai mult!" — și pe acesta îl adoptase ca deviză personală.

Dar fiecare muncea după capacitatea sa. Găinile și rațele, de exemplu, salvară cinci duble de griu la recoltare, strîngînd boabele rătăcite. Nimeni nu fură, nimeni nu avu de comentat asupra rațiilor, jar certurile, înțepăturile și gelozia, care fuseseră trăsăturile firești ale vieții dinainte, dispăruseră aproape cu totul. Nimeni nu se eschivă — sau aproape nimeni. Mollie, ce-i drept, nu se putea scula dis-de-dimineață și căpăta obiceiul de a părăsi lucrul mai devreme, pe motiv că-i intrase o piatră în copită. Și purtarea pisicii avea ceva ciudat: se observă curînd că atunci cînd era de muncit, pisica nu putea fi găsită. Dispărea ore întregi și apoi reapărea la mese sau seara, după ce munca se terminase, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Dar venea întotdeauna cu niște scuze atît de convingătoare și torcea atît de plină de afecțiune, încît era imposibil să nu crezi în bunele ei intenții. Bătrînul Benjamin, măgarul, părea complet neschimbat, încă de la Revoluție. Își făcea munca în același fel, încăpăținat și lent, cum o făcuse și pe vremea lui Jones, fără să se eschiveze, dar și fără să se prezinte voluntar la vreo muncă suplimentară. Despre Revoluție și despre rezultatele ei nu-și exprima nici o părere. Cînd era întrebat dacă nu era acum mai fericit, cînd Jones fusese alungat, el spunea doar atît: "Măgarii au o viață lungă. Nici unul dintre voi n-a văzut un măgar mort" — iar celelalte animale se mulțumeau cu acest răspuns enigmatic.

Duminica nu se lucra. Micul dejun se lua cu o oră mai tîrziu decît de obicei și, după aceea, avea loc o ceremonie organizată, fără excepție, în fiecare săptămînă. Mai întîi se ridica drapelul: S.nowball găsise, în încăperea cu hamuri, o față de masă verde și veche, de-a doamnei Jones, și vopsise pe ea, cu alb, o copită și un corn. Aceasta era înălțată pe catargul din grădina casei în fiecare duminică dimineața. Drapelul era verde, explica Snowball, pentru a reprezenta cîmpiile verzi ale Angliei, în timp ce copita și cornul simbolizau viitoarea Republică a Animalelor care avea să se nască după înlăturarea definitivă a speței umane. Odată arborat drapelul, toate animalele mărșăluiau către hambarul cel mare, pentru o

adunare cunoscută sub numele de Ședință. Aici se planifica munca din săptămîna următoare, iar rezoluțiile erau supuse discuției și dezbătute. Întotdeauna porcii erau cei care puneau în discuție rezoluțiile. Celelalte animale înțeleseseră cum se vota, dar nu se puteau gîndi să propună vreo hotărîre. Snowball și Napoleon erau de departe cei mai activi în dezbateri. Dar se putea observa că aceștia doi nu erau niciodată de acord: indiferent ce propunere făcea unul dintre ei, celălalt automat se opunea. Chiar și cînd se hotări — un lucru la care, în principiu, nimeni nu se putea opune — să se rezerve o mică pășune imprejmuită, în spatele livezii, ca loc de odihnă pentru animalele care treceau de vîrsta muncii, se iscă o dezbatere furtunoasă asupra vîrstei corecte de retragere la pensie a fiecărei specii de animale. Ședință se termina, întotdeauna, cu intonarea imnului *Animale din Anglia*, iar după-amiaza era program de recreere. Porcii își rezervaseră încăperea pentru hamuri drept sediu. Aici, seara, ei studiau fierăria, tîmplăria și alte arte necesare, din cărți pe care le aduseseră din casă. Snowball se ocupa, de asemenea, cu organizarea celorlalte animale în ceea ce el numea Comitete de Animale. La acest lucru era neobosit: astfel se constituiră Comitetul pentru Producția de Ouă la găini, Liga Cozilor Curate la vaci, Comitetul de Reeducare a Tovarășilor Sălbatici — obiectivul acestuia era să domesticească șobolanii și iepurii de cîmp —, Mișcarea pentru O Lină Mai Albă la oi și diferite altele, pe lîngă inițierea unor cursuri de alfabetizare. În total, aceste proiecte se dovediră niște eșecuri. Tentativa de a domestici ființele sălbatice, de exemplu, eșuă apfoape imediat: acestea continuară să se comporte aproape la fel ca mai înainte și, cînd fură tratate cu generozitate, nu făcură altceva decît să profite. Pisica se înscrise în Comitetul de Reeducare și se arătă foarte activă o vreme. Într-o zi, cineva o văzu stînd pe un acoperiș și vorbind cîtorva vrăbii care se țineau, însă, la o distanță sigură de ea: le spunea că toate animalele erau acum tovarășe și că oricare vrăbie, dacă ar fi dorit, ar fi putut veni să se așeze pe laba ei; dar vrăbiile păstrară distanța.

Cursurile de alfabetizare, totuși, avură un mare succes. Pînă spre toamnă, aproape fiecare animal de la fermă știa carte într-o oarecare măsură. În ceea ce-i privește pe porci, ei puteau deja citi și scrie perfect. Cîinii învățară să citească destul de bine, dar nu arătau interes în a citi și altceva în afara celor Șapte Precepte. Muriel, capra, citea ceva mai bine decît cîinii și uneori, seara, le citea celorlalte animale din fragmente de ziare pe care le găsea în grămada de gunoi. Benjamin putea citi la fel de bine ca oricare porc, dar niciodată nu-și dezvăluia posibilitățile, repetînd mereu că, din cîte știa el, nu exista nimic demn de a fi citit. Clover învăță întregul alfabet, fără a putea, însă, construi cuvinte. Boxer nu putu trece de litera D: știa să deseneze pe A, B, C și D în nisip, cu copita lui mare, dar apoi stătea și privea fix la acele litere, cu urechile date pe spate, uneori scuturîndu-și smocurile de păr de pe frunte și încerca din toate puterile lui să-și aducă aminte ce mai urma, fără să reușească, însă, niciodată. În mai multe rînduri, într-adevăr, el izbuti să învețe pe E, F, G și H, dar, pînă ajungea să le știe, se dovedea ca uitase pe A, B, C, D. În cele din urmă, se declară mulțumit cu primele patru litere, pe care le scria o dată sau de două ori pe zi, pentru a-și îmbroscăta memoria. Mollie refuză să învețe altceva afară de cele șase litere care-i compuneau propriul nume. Pe atestate le construia din bucățele de nuia, apoi le împodobeau cu o floare sau două și se plimba în jurul lor, admirîndu-le.

Nici un alt animal de la fermă nu putu trece de litera A. Se descoperi, de asemenea, că animalele mai proaste, cum erau oile, găinile și rațele, nu fuseseră în stare nici măcar să învețe pe dinafară cele Șapte Precepte. După multă gîndire, Snowball declară că Preceptele puteau, într-adevăr, fi reduse la o singură lozincă, și anume:

PATRU PICIOARE BINE, DOUĂ PICIOARE RĂU

Aceasta, zicea el, conținea principiul esențial al Animalismului. Oricine prindea lozinka în profunzime avea să fie păzit de influențele omenești. Păsările avură obiecții la început, de vreme ce se părea că și ele aveau două picioare, dar Snowball le demonștră că nu era așa:

— Aripa unei păsări, tovarășă, zise el, este un organ de propulsie și nu de manipulare. De aceea, ea trebuie privită ca picior. Semnul distinctiv al Omului este *mîna*, instrumentul cu care el săvîrșește tot răul.

Păsările nu pricepură lunga demonstrație a lui Snowball, dar îi acceptară explicația și toate animalele mai umile se puseră pe lucru pentru a învăța pe dinafară noul slogan.

"PATRU PICIOARE BINE, DOUĂ PICIOARE RĂU" fu scris pe peretele din fund al hambarului, deasupra celor Șapte Precepte și cu litere mai mari. Odată învățată pe dinafară, oile dovediră o mare plăcere pentru această lozincă; ori de cîte ori stăteau întinse pe cîmp, începeau toate să behăie: "Patru picioare bine, două picioare rău! Patru picioare bine, două picioare rău!" — și continuau astfel ore întregi, fără să obosească deloc. Napoleon nu arătă nici un interes în Comitetele lui Snowball. El afirmă că educația celor tineri era mai importantă decît orice s-ar fi putut face pentru cei deja adulți. Se întîmplase ca și Jessie și Bluebell să fete imediat după recoltarea finului, dînd naștere, în total, la nouă căței voinici. Imediat după înțîrcarea acestora, Napoleon îi luă de lîngă mamele lor, spunînd că el însuși își asuma răspunderea educării lor. Îi duse undeva, sus, într-o încăpere la care nu se putea

ajunge decît pe o scară, din camera cu hamuri, și acolo îi ținu într-o asemenea izolare, încît restul fermei și uită, în curînd, de existența lor.

Misterul destinației laptelui se limpezi și el: era amestecat zilnic în terciul porcilor. Merele timpurii tocmai se coceau și iarba din livadă era așternută cu fructe date jos de vînt. Animalele socotiră ca pe un lucru de la sine înțeles că acele mere urmau să fie împărțite în mod egal; și totuși, într-una din zile se dădu ordinul ca toate fructele date jos de vînt să fie adunate și duse în camera cu hamuri pentru folosința porcilor. La acest lucru, unele dintre celelalte animale murmurară, dar în zadar. Toți porcii se arătară cu totul de acord asupra acestei probleme, inclusiv Snowball și Napoleon. Squealer veni să dea explicațiile necesare:

— Tovarăși, strigă el, doar nu vă imaginați, sper, că noi, porcii, facem asta din spirit de egoism și ca privilegiu? Multora dintre noi, de fapt, nici nu ne plac laptele și merele. Nici mie nu-mi plac. Singurul motiv pentru care luăm aceste lucruri este acela de a ne păstra sănătatea. Laptele și merele — știința, tovarăși, a dovedit asta — conțin substanțe absolut necesare existenței sănătoase a unui porc. Noi, porcii, lucrăm cu creierul. Întreaga conducere și organizare a acestei ferme depind de noi. Zi și noapte veghem la bunăstarea voastră. Pentru voi bem noi acel lapte și mîncăm acele mere. Știți ce s-ar întîmpla dacă noi, porcii, am da greș în datoria ce o avem? Jones s-ar întoarce înapoi! Da, Jones ar veni înapoi! Cu siguranță, tovarăși, zbieră Squealer aproape rugător, topăind dintr-o parte în alta și dînd din coadă, cu siguranță că nu există nimeni printre voi care ar vrea să-l vadă pe Jones întors înapoi?!

Acum, dacă exista un lucru de care animalele erau mai mult decît sigure, acela era că nu-l voiau pe Jones înapoi. Dacă problema se punea în această lumină, nu mai aveau ce spune: importanța faptului de a-i ține pe porci sănătoși era mai mult decît evidentă. Așa încît se hotărî, fără alte discuții, ca laptele și merele căzute din pom din cauza vîntului, ca și cea mai mare parte a recoltei de mere, cînd se coceau, să fie puse deoparte exclusiv pentru porci.

Capitolul IV

Pină la sfîrșitul verii, știrile despre ceea ce se petrecuse la Ferma Animalelor se răspindiseră în jumătate din țară. În fiecare zi, Snowball și Napoleon tri-miteau în afară stoluri de porumbei cu instrucțiuni să se amestece printre animalele fermelor vecine, să le spună povestea Revoluției și să le învețe melodia de la *Animale din Anglia*.

În tot acest timp, domnul Jones se aținuse pe la barul "Leul Roșu" din Willingdon și se plînsese, oricui stătuse să-l asculte, de monstruoasa nedreptate pe care o suferise, de a fi fost alungat de pe proprietatea lui de o mîină de animale ticăloase. Ceilalți fermieri îl înțelegeau, în principiu, dar la început nu-l ajutară prea mult. În sufletul lui, fiecare se întreba în taină dacă nu ar fi putut, cumva, transforma ghinionul lui Jones în norocul său propriu. Se întîmpla, însă, că proprietarii celor două ferme vecine Fermei Animalelor erau permanent în relații proaste. Una dintre acestea, numită Foxwood, era o fermă mare, neîngrijită și demodată, lărgită încă și mai mult de terenul împădurit, cu pășunile distruse și gardurile într-o condiție mizerabilă. Proprietarul ei, domnul Pilkington, era un fermier-gentleman nepăsător, care își petrecea mai tot timpul pescuind sau vinînd, în funcție de sezon.

Cealaltă fermă, numită Pinchfield, era mai mică și mai bine întreținută. Proprietarul ei era un oarecare domn Frederick, om aspru și viclean, amestecat mereu în acțiuni judiciare și renumit pentru faptul că făcea afaceri complicate. Aceștia doi se dușmăneau unul cu celălalt atît de mult, încît era foarte greu pentru ei să cadă la orice înțelegere, chiar dacă își apărau interesele. Cu toate acestea, amîndoi erau foarte speriați de rebeliunea de la Ferma Animalelor și foarte grijulii în a-și împiedica propriile animale să afle prea multe despre ea. La început, se prefăcuseră a ride disprețuitor la ideea că animalele conduceau singure o fermă. Toată chestia avea să se sfîrșească în două săptămîni, spuneau ei. Tot ei lansară zvonul că animalele de la Ferma "Conacul" — insistau să o numească Ferma "Conacul" căci nu puteau tolera numele Ferma Animalelor — se băteau întruna între ele și, de asemenea, că aveau să moară de foame foarte curînd. După ce timpul trecu, însă, și se văzu limpede că animalele nu muriseră de foame, Frederick și Pilkington își schimbară placa și începură să vorbească despre cumplitele orgii care înfloreau acum la Ferma Animalelor. Se dezvăluie că animalele de acolo practicau canibalismul, că se torturau unul pe celălalt cu potcoave de fier încălzite la roșu și că își posedau femelele în comun. Acesta era rezultatul răzvrătirii împotriva legilor Naturii, spuneau Frederick și Pilkington.

Cu toate acestea, asemenea povești nu erau niciodată crezute pe de-a întregul. Zvonuri despre o fermă minunată, de unde oamenii fuseseră alungați, iar animalele își conduceau singure treburile, continuară să circule în forme vagi și modificate; în anul acela, un val de rebeliune traversă provincia. Tauri care, pînă atunci, fuseseră docili deveniră sălbatici, oile călcară în picioare gardurile vii și devorară trifoiul, vacile răsturnară gălețile cu lapte, caii de vînătoare refuzară să mai sară gardurile și își azvîrliră călăreții de partea cealaltă. Mai mult decît orice, melodia și chiar cuvintele *Animalelor din Anglia* deveniră cunoscute peste tot. Se

răspîndiseră cu o viteză uimitoare. Oamenii nu-și putură ascunde furia auzind acest cîntec, deși pretindeau că ar fi fost, pur și simplu, idiot. Nu puteau înțelege, spuneau ei, cum de animalele însele se aduceau în stare de a cînta asemenea prostii jalnice. Orice animal care era surprins cîntîndu-l primea pe loc cîteva bice. Și totuși, cîntecul nu putu fi reprimat. Mierlele îl fluierau din gardurile vii, porumbeii îl gungureau de pe ulmi, încît ajunse pînă în tumultul fierărilor și în sunetul clopotelor din biserici. Și, cînd oamenii îl ascultară, îi cuprinse un tremur tainic, auzind în el profeția judecării lor viitoare.

La începutul lui octombrie, cînd griul fusese secerat și depozitat, iar o parte deja vînturat de pleavă, un stol de porumbei sosi în vîrtejuri prin aer și se lăsă jos, în curtea Fermei Animalelor, în cea mai cumplită stare de agitație. Jones și toți oamenii lui, plus alți vreo șase de la Foxwood și de la Pinchfield, intraseră pe poarta cu cinci drugi și se apropiau pe drumul de căruțe care ducea spre fermă. Toți aveau ciomege, cu excepția lui Jones, care mergea în față, cu o pușcă în mîini. Era evident că voiau să încerce să recucerească ferma. Acest lucru fusese prevăzut de multă vreme și toate pregătirile fuseseră făcute. Snowball, care studiasse o carte veche a campaniilor lui Iuliu Cezar, găsira în casă, avea ca sarcină operațiunile de apărare. El își dădu ordinele repede și, în cîteva minute, fiecare animal se găsea la locul lui. În timp ce oamenii se apropiau de clădirile fermei, Snowball dădu semnalul primului atac. Toți porumbeii, în număr de treizeci și cinci, începură să zboare încoace și încolo pe deasupra capetelor oamenilor și să arunce excremente pe ei de la semi-înălțime; și, în timp ce oamenii erau ocupați cu asta, gîștele, care stătuseră ascunse după gardul viu, se năpustiră afară și îi ciupiră dureros de gambaie picioarelor. Totuși, asta era doar o mică manevră de hărțuială, menită să provoace o oarecare dezordine printre dușmani; oamenii alungară cu ușurință gîștele, lovindu-le cu ciomegele. Atunci, Snowball dădu drumul celei de-a doua linii de atac. Muriel, Benjamin și toate oile, cu Snowball în frunte, năvăliră înainte, îi împinseră și-i îmbrînciră pe oameni din toate părțile, în timp ce Benjamin se întorcea și-i plesnea cu copitele lui mici. Dar, o dată în plus, oamenii, cu ciomegele și cu bocancii lor țintuiți, se dovediră prea tari pentru ei; și, deodată, la un guițat al lui Snowball, care era semnalul de retragere, toate animalele se întoarseră și o zbughiră pe poartă în curte.

Oamenii scoaseră un strigăt de victorie. Își văzuseră, așa credeau ei, dușmanii puși pe fugă și-i urmăriră în dezordine. Asta era exact ceea ce intenționase Snowball. Odată bine intrați în curte, cei trei cai, cele trei vaci și restul porcilor, care stătuseră în ambuscadă la grajdul vacilor, săriră brusc în spatele oamenilor, tăindu-le retragerea. Atunci, Snowball dădu semnalul atacului. El însuși se năpusti direct spre Jones. Acesta îl văzu venind, ridică pușca și trase. Alicele lăsară dungi însingurate pe spinarea lui Snowball, iar o oaie căzu moartă. Fără să se oprească nici o clipă, Snowball, cu cele o sută de kilograme ale lui, se aruncă în picioarele lui Jones. Jones se trezi proiectat pe o grămadă de bălegar, iar pușca îi zbură din mîni. Dar spectacolul cel mai teribil îl oferi Boxer, care se ridica pe picioarele din spate și lovea ca un armăsar cu copitele lui enorme potcovite cu fier. Prima lui lovitură căzu în capul unui grăjdar de la Foxwood, care se întinse fără viață în noroi. Văzînd asta, oamenii își aruncară ciomegele și încercară să fugă. Panica puse stăpînire pe ei și, în clipa următoare, se aflau cu toate animalele pe urmele lor, fugăriți în jurul curții, luați în coarne, loviți, mușcați, călcați în picioare. Nu rămase nici un animal de la fermă care să nu se răzbune pe ei după felul său. Pînă și pisica își dădu drumul brusc de pe un acoperiș pe umerii unui vîcar și-i înfipse ghearele în gîtul lui, la care acela urlă înspăimîntător. Într-un moment cînd poarta era liberă, oamenii fură fericiți să poată fugi afară din curte și să se grăbească spre drumul principal. Și astfel, după cinci minute de la invazia lor, se aflau într-o retragere rușinoasă pe același drum pe care veniseră, cu un cîrd de gîște gîgîind în urma lor și ciupindu-i de gambaie picioarelor tot timpul. Toți oamenii fugiseră, în afară de unul. Întors în curte, Boxer îl mîngîie cu copita pe grăjdarul care zăcea cu fața în jos în noroi, încercînd să-l întoarcă. Băiatul nu se mișca.

— E mort, zise Boxer întristat. Nu voiam să fac așa ceva. Am uitat că port potcoave de fier. Cine o să creadă că n-am făcut-o intenționat?

— Fără sentimentalisme, tovarășe! strigă Snowball, din ale cărui răni sîngele încă mai picura. Războiul e război. Singurul om bun e omul mort.

— Dar nu vreau deloc să iau viața nimănui, nici chiar viața unui om, repetă Boxer și ochii i se umplură de lacrimi.

— Unde e Mollie? exclamă cineva.

Mollie, într-adevăr, lipsea. În prima clipă, toți se alarmară; se temeau că oamenii ar fi putut să-i facă vreun rău, sau chiar s-o fi luat cu ei. Pînă la urmă, totuși, o găsiră ascunsă în staulul ei, cu capul înfundat în finul din iesle. Fugise imediat după ce se trăsese cu pușca. Și, cînd celelalte animale se întoarseră din căutarea ei, descoperiră că grăjdarul care, de fapt, fusese doar buimăcit, își revenise deja și fugise.

Animalele se adunară acum la un loc, în cea mai teribilă stare de agitație, fiecare povestind cu voce cit mai tare propriile fapte de vitejie în luptă. Imediat se ținu o celebrare improvizată a victoriei. Fu înălțat drapelul și *Animale din Anglia* cîntat de cîteva ori, apoi oaia ucisă fu înmormîntată cu funeralii solemne, iar un arbust plantat pe mormîntul ei. În fața

gropii, Snowball ținu un scurt discurs, accentuând necesitatea ca animalele să fie gata să-și dea viața pentru Ferma Animalelor, dacă acest lucru ar fi fost necesar.

Hotărîră apoi, în unanimitate, să creeze o decorație militară, "Erou-Animal, Clasa întâi", conferită atunci și acolo lui Snowball și lui Boxer. Aceasta consta dintr-o medalie de bronz — în realitate, niște alămuri pentru cai găsite în camera cu hamuri — care să fie purtată duminicile și în zilele de sărbătoare. Se institui, de asemenea, și "Erou-Animal, Clasa a Doua", conferită postum oii moarte.

O mulțime de discuții se învîrtiră în jurul întrebării cum să fie numită bătălia. În final, se numi Bătălia de la Grajdul Vacilor, de vreme ce de acolo pornise ambuscada. Pușca domnului Jones fu găsită zăcînd în noroi și, cum se știa că exista o rezervă de muniție în casă, se hotărî ca pușca să fie așezată în picioare la baza catargului, drept piesă de artilerie și să se tragă cu ea de două ori pe an — o dată la doisprezece octombrie, aniversarea Bătăliei de la Grajdul Vacilor și altă dată în ziua de Sfîntul Ioan, aniversarea Revoluției.

Capitolul V

În timpul iernii, Mollie deveni tot mai dificilă. Întîrzia la muncă în fiecare dimineață, se scuza spunînd că dormise, prea mult și se plîngea de dureri misterioase, deși avea o poftă de mîncare excelentă. Folosea tot felul de pretexte ca să se sustragă de la muncă și să meargă la iazul cu apă, unde stătea prosteste și se uita fix la propria-i reflectare în apă. Dar existau zvonuri și mai serioase. Într-una din zile, pe cînd Mollie se plimba voioasă prin curte, Scuturîndu-și coada lungă și mestecînd o gură de fin, Clover o luă deoparte.

— Mollie, îi spuse ea, am ceva foarte serios de discutat cu tine. Azi-dimineață te-am văzut privind peste gardul care desparte Ferma Animalelor de Foxwood. Unul dintre oamenii domnului Pilkington stătea de partea cealaltă a gardului. Și eram destul de departe, dar sînt aproape sigură că am văzut treaba asta, el îți vorbea, iar tu i-ai permis să te mîngie pe nas. Ce înseamnă asta, Mollie?

— N-a făcut așa ceva! Nu eram acolo! Nu-i adevărat! strigă Mollie, cabrîndu-se și jucînd în loc.

— Mollie, uită-te-n ochii mei! Îmi dai cuvîntul tău de onoare că omul nu te mîngia pe nas?

— Nu-i adevărat! repetă Mollie, dar nu putu s-o privească pe Clover în ochi și, în clipa următoare, își luă tălpășița și plecă în galop spre cîmp.

Clover, însă, avu un gînd. Fără a spune nimic celorlalte, ea se duse la staulul lui Mollie și răvăși paiele cu copita. Ascunse sub paie, găsi o grămăjoară de zahăr cubic și mai multe panglici de diferite culori.

Trei zile după asta, Mollie dispăru. Timp de cîteva săptămîni, nu se știu nimic despre locul unde ar fi putut fi, dar apoi porumbeii raportară că o văzuseră de cealaltă parte a Willingdon-ului, înhămată la un docar elegant vopsit în roșu și negru, care era oprit în fața unui local pxiblic și că un om gras și roșu la față, îmbrăcat cu pantaloni și jambiere în carouri, care arăta a circiumar, o mîngia pe nas și-i dădea să mînințe zahăr. Părul îi fusese tuns proaspăt și purta o panglică purpurie legată de smocul de pe frunte.

Părea să se simtă bine, așa ziseră porumbeii. Nici unul dintre animale nu mai pomeni vreodată despre ea.

În ianuarie veni un frig rău, mușcător. Pămîntul era atît de tare că parcă ar fi fost de fier și pe cîmp nu se putea face nimic. Se țînură numeroase Ședințe în hambarul cel mare, iar porcii se ocupau cu planificarea muncii în sezonul următor. Ajunsese să fie acceptat ca porcii, care erau de departe mai inteligenți decît celelalte animale, să decidă în toate problemele ce țineau de politica fermei, deși hotărîrile lor trebuiau ratificate de o majoritate de voturi. Această organizare ar fi funcționat destul de bine dacă nu ar fi existat controversile dintre Snowball și Napoleon. Aceștia doi erau în dezacord la fiecare problemă unde putea exista un dezacord. Dacă unul dintre ei propunea Însămînțarea unei suprafețe mai mari cu orz, celălalt cu siguranță cerea o suprafață mai mare cu ovăz și, dacă unul din ei spunea că mai potrivit ar fi fost pentru varză cutare sau cutare cîmp, celălalt declara că locul respectiv nu era bun pentru altceva în afară de rădăcinoase. Fiecare își avea adepții lui și se iscau unele dezbateri violente. La Ședințe, Snow-ball cîștiga adesea majoritatea prin discursurile sale strălucite, dar Napoleon se pricepea mai bine să-și atragă sprijinitori în perioadele dintre Ședințe. Avea un succes deosebit cu oile. În ultima vreme, oile începuseră să behăie "Patru picioare bine, două picioare rău" și cînd trebuia și cînd nu trebuia și adeseori intrerupeau Ședințele în acest fel. Se remarcă, de asemenea, că aveau un talent deosebit să tot repete "Patru picioare bine, două picioare rău" în momentele fundamentale ale discursurilor lui Snowball. Acesta făcuse un studiu atent al citorva numere mai vechi din revista "Fermierul Crescător de animale", pe care le găsisese în casă, și venea cu o mulțime de planuri de inovații și îmbunătățiri. Vorbea ca un savant despre canale de irigație pe cîmpuri, despre silozuri și zguri alcaline și concepuse o

schemă complicată conform căreia fiecare animal își lăsa balega direct pe cîmp, în alt loc în fiecare zi, pentru a economisi munca de transport. Napoleon nu concepu nici un plan propriu, dar despre cele ale lui Snowball spunea calm că nu puteau avea nici un rezultat și părea a fi în așteptarea propriului său moment prielnic. Dar, dintre toate controversele lor, nici una nu se dovedi mai aprigă decît cea în legătură cu moara de vînt.

Pe pășunea cea lungă, nu departe de clădirile fermei, se afla o movilă care era punctul cel mai înalt al fermei. După ce studiase terenul, Snowball declară că acela era locul cel mai potrivit pentru o moară de vînt, care putea fi făcută să acționeze un dinam și să dea astfel fermei lumină electrică. Aceasta urma să lumineze staulele și să le încălzească pe timpul iernii și, de asemenea, să alimenteze un ferăstrău electric circular, o mașină de tocat paie, alta de tăiat sfecla și alta pentru mulsul electric. Animalele nu mai auziseră de așa ceva înainte — pentru că ferma era de modă veche și posedea numai mașinile cele mai primitive — și ascultau cu uimire cum Snowball crea imagini de mașini fantastice care aveau să muncească în locul lor, în timp ce ele toate stăteau tolănite pe cîmp, după pofta inimii, sau se cultivau citind și făcînd conversație.

În cîteva săptămîni, planurile lui Snowball pentru o moară de vînt erau gata. Detaliile mecanice fuseseră extrase, în principal, din trei cărți care aparținuseră domnului Jones — *O mie de lucruri utile de făcut în jurul casei*, *Fiecare om — propriul său zidar* și *Electricitatea pentru începători*. Ca atelier, Snowball folosea un staul care servise, în trecut, drept clocitoare și avea o podea de lemn netedă, potrivită pentru a desena cu creta pe ea. El se încheida acolo uneori ore în șir. Cu broșurile menținute deschise de niște pietre, și cu o bucată de cretă fixată între unghiile copitei, se mișca repede, într-un du-te-vino, trasînd linie după linie și scoțînd mici scîncete de exaltare, încetul cu încetul, planurile crescuseră, devenind o masă complicată de pîrghii și roți dințate, care acoperea jumătate din podea și pe care celelalte animale o găsiră cu totul de neînțeles, dar foarte impresionantă. Toate veneau să se uite la desenele lui Snowball cel puțin o dată pe zi. Chiar și găinile și rațele veneau și aveau dificultăți în a nu călca pe semnele făcute cu creta. Numai Napoleon se ținu deoparte. El se declarase dintru început împotriva morii de vînt. Într-una din zile, totuși, sosi pe neașteptate să examineze planurile. Se plimbă grav de jur împrejurul staulului, privi fiecare detaliu al planurilor și fornăi la ele o dată sau de două ori, apoi stătu puțin, contemplîndu-le cu coada ochiului; deodată, își ridică piciorul, urină peste planuri și ieși fără să scoată o vorbă. Întreaga fermă fu profund împărțită în problema morii de vînt. Snowball nu negă faptul că ridicarea ei urma să fie o întreprindere grea. Piatra trebuia scoasă din carieră și asamblată în ziduri, apoi trebuiau făcute aripile și, după aceea, procurate dinamuri și cabluri. Dar Snowball nu spuse și în ce mod urmau să fie procurate acestea. El susținea că totul se putea face într-un an. Iar după aceea, declară el, atîta muncă avea să fie economisită, încît animalele nu ar mai fi trebuit să muncească decît trei zile pe săptămînă. Pe de altă parte, Napoleon argumentă că marea necesitate a momentului era mărirea producției de hrană și că, dacă își pierdeau timpul cu moara, aveau să moară cu toții de foame. Animalele se constituiră în două facțiuni, sub lozincile: "Votați pentru Snowball și săptămîna de trei zile" și, respectiv, "Votați pentru Napoleon și ieslea plină".

Benjamin fu singurul animal care nu luă partea nici uneia dintre facțiuni. El refuză să cteadă și că hrana avea să se înmulțească și că moara avea să economisească efort. Cu sau fără moara de vînt, zicea el, viața avea să meargă așa cum mergea dintotdeauna, adică prost.

În afara certurilor asupra morii de vînt, exista și problema apărării fermei. Era limpede pentru toată lumea că, deși oamenii fuseseră învinși în Bătălia de la Grajdul Vacilor, ei puteau face o nouă încercare de a recuceri ferma și de a-l reinstaură pe Jones. Cu atît mai mult aveau motive să procedeze astfel, cu cît vestea înfrîngerii lor se răspîndise în provincie și făcuse animalele din fermele vecine mai îndărătnice ca niciodată.

Ca de obicei, Snowball și Napoleon nu căzură de acord. După Napoleon, ceea ce trebuiau animalele să facă era să-și procure arme de foc și să învețe să le folosească. După Snowball, trebuiau să trimită tot mai mulți porumbei să ațîțe rebeliunea printre animalele din fermele vecine. Primul susținea că, dacă nu se puteau apăra, se expuneau să fie cucerite, celălalt argumenta că, dacă rebeliunea ar fi avut loc peste tot, ei nu ar mai fi avut nevoie să se apere. Animalele îl ascultau întîi pe Snowball, apoi pe Napoleon și nu se puteau hotărî cine avea dreptate; în realitate, întotdeauna se trezeau de acord cu cel care vorbea în acel moment.

În cele din urmă, veni și ziua cînd Snowball își definitivă planurile. La Ședința din duminică următoare, trebui supusă la vot problema dacă lucrul la moară urma să înceapă sau nu. După ce animalele se adunaseră în hambarul cel mare, Snowball se ridică și, deși întrerupt din timp în timp de behăitul oilor, își expuse motivele pentru care solicita construirea morii de vînt. Napoleon se ridică să răspundă și spuse foarte calm că. moara de vînt era o prostie și că el îi sfătuia pe toți să nu voteze pentru ea, apoi îndată se așeză jos; abia dacă vorbise treizeci de secunde și părea aproape indiferent ce efect avusese. La asta, Snowball sări în picioare și, urlînd la oi să tacă, pentru că începuseră din nou să behăie, izbucni într-un apel pasionat în favoarea morii de vînt. Pînă atunci, simpatiile animalelor fuseseră aproape egal împărțite, dar elocvența lui Snowball le cuceri într-o clipă. În fraze

fierbinți, el descrise cum avea să arate Ferma Animalelor după ce munca înjositoare avea să fie luată de pe spinările tuturor animalelor. Imaginația lui depăși acum cu mult mașinile electrice de tocat paie și de tăiat napii. Electricitatea, zise el, putea pune în mișcare mașini de treierat, pluguri, grape, nivelatoare de teren, secerătoare, legătoare de paie, pe lângă alimentarea fiecărui staul cu lumină electrică, apă caldă și rece și încălzire electrică. Când termină de vorbit, nu mai exista nici un dubiu încotro aveau să se îndrepte voturile. Dar, exact în acel moment, Napoleon se ridică și, aruncându-i lui Snowball o privire lungă și ciudată, dintr-o parte, scoase un geamăt ascuțit cum nimeni nu-l mai auzise scoțind.

La acest sunet se auzi un lătrat îngrozitor afară și nouă ciini uriași, purtând la gât benzi de bronz ținute, intrară în fugă în hambar. Se îndreptară direct spre Snowball, care sări de la locul lui exact la timp ca să scape de falcile lor. Într-o clipă, el țîșni afară, iar ciinii se luară după el. Prea uimite și înfricoșate ca să mai vorbească, celelalte animale se înghesuiră la poartă să vadă urmărirea. Snowball alerga către pășunea cea lungă ce dădea în drum. Fugea cum numai un porc poate fugi, dar ciinii erau cu puțin în urma lui. Deodată alunecă și tuturor le fu clar că-l prinseseră. Dar el țîșni din nou, fugind mai repede ca oricând. Ciinii îl ajunseră din nou: unul dintre ei aproape că mușcă din coada lui Snowball, dar el și-o strînse exact la timp. În cele din urmă, făcu un efort în plus și, cu cîțiva centimetri avans, se strecură printr-o bortă în gard și dispăru.

Tăcute și îngrozite, animalele se tiră înapoi în hambar. După cîteva clipe, ciinii se întoarseră în goană. La început, nimeni nu fusese în stare să-și închipuie de unde apăruseră creaturile acelea, dar dilema se limpezi în curînd: erau căței pe care Napoleon îi luase de la mamele lor și îi crescuse separat. Deși nu ajunseseră încă la maturitate, erau deja ciini uriași și la fel de feroși la chip ca niște lupi. Se țineau pe lângă Napoleon și se vedea că dădeau din cozi către el în același fel în care ceilalți ciini fuseseră învățați să-i facă domnului Jones.

Napoleon, urmat de ciini, se urcă pe platforma înălțată pe podea, unde stătuse Seniorul mai demult și de unde le vorbise animalelor. El anunță că, de atunci înainte, Ședințele de duminică dimineața aveau să iar sfîrșit. Nu erau necesare, zise el, și iroseau timpul. Pe viitor, toate problemele legate de munca la fermă aveau să fie rezolvate de un comitet special de porci, prezidat de către el însuși. Aceștia urmau să delibereze cu ușile închise și apoi să le comunice și celorlalte hotărîrile luate. Animalele urmau să se întrunească în continuare în diminețile de duminică pentru a saluta drapelul, pentru a intona *Animale din Anglia* și pentru a-și primi ordinele pentru săptămîna următoare; dar nu aveau să mai aibă loc dezbateri.

În ciuda șocului pe care li-l provocase expulzarea lui Snowball, animalele fură consternate de acest anunț. Mai multe dintre ele ar fi protestat dacă ar fi putut găsi argumentele potrivite. Chiar și Boxer fu oarecum tulburat. El își dădu urechile pe spate, își scutură smocul de pe frunte de mai multe ori și încercă să-și pună ordine în gînduri; dar, pînă la sfîrșit, nu putu găsi nimic de spus. Cîțiva dintre porci, totuși, se dovediră mai hotărîți. Patru din ei, care stăteau în primul rînd, scoaseră guițaturi ascuțite de dezaprobare și toți patru săriră în picioare și începură să vorbească deodată. Dar, la un moment dat, ciinii din jurul lui Napoleon scoaseră niște mîriituri profunde, amenințătoare și porcii tăcură și se așezară la loc. Atunci, oile izbucniră într-o behăială asurzitoare cu "Patru picioare bine, două picioare rău", care continuă aproape un sfert de oră și puse capăt oricăror șanse de discuție.

După aceea, Squealer merse prin toată ferma să le explice animalelor noile dispoziții.

— Tovarăși, zise el, sînt convins că frecare, dintre animalele de aici apreciază sacrificiul făcut de tovarășul Napoleon care și-a asumat această muncă suplimentară. Nu vă închipuiți, tovarăși, că este o plăcere să conduci! Dimpotrivă, este o profundă și dificilă responsabilitate. Nimeni nu este mai convins ca tovarășul Napoleon că toate animalele sînt egale. N-ar fi decît foarte fericit să vă lase. să luați singure hotărîrile. Dar uneori s-ar putea să luați hotărîri greșite, tovarăși, și atunci unde am ajunge? Dacă ați fi decis să-l urmați pe Snowball în absurditățile lui cu mori de vînt — pe Snowball care, așa cum știm astăzi, n-a fost altceva decît un criminal?

— Dar a luptat eroic în Bătălia de la Grajdul Vacilor, obiectă cineva.

— Eroismul nu e totul, zise Squealer. Loialitatea și ascultarea sînt mai importante. Iar în ceea ce privește Bătălia de la Grajdul Vacilor, eu socot că o să vină o vreme cînd vom descoperi că rolul lui Snowball în ea a fost cu mult exagerat. Disciplină, tovarăși, disciplină de fier! Iată cuvîntul de ordine astăzi. Un pas greșit și dușmanii noștri vor fi peste noi. Sînteți siguri, tovarăși, că nu-l vreți pe Jones înapoi?

O dată în plus acest argument se dovedi de neatacat. Sigur că animalele nu-l voiau pe Jones înapoi; dacă ținerea de dezbateri în diminețile de duminică era de natură să-l aducă înapoi, atunci dezbaterile trebuiau desființate. Boxer, care acum avusese timp să cugete la aceste lucruri, exprimă sentimentul general zicînd:

— Dacă tovarășul Napoleon spune așa, trebuie să fie adevărat. Și, de atunci înainte, el adoptă și lozinca "Napoleon are întotdeauna dreptate", în plus față de deviza lui personală "O să muncesc mai mult".

Pînă în acele zile, vremea se mai înmuiașe și arăturile de primăvară începuseră. Staulul unde Snowball își desenase planurile pentru moara de vînt fusese încuiat și era de presupus

că schemele fuseseră șterse de pe podea. În fiecare duminică dimineața animalele se adunau la ora zece în hambarul cel mare pentru a-și primi ordinele pentru săptămîna următoare. Craniul bătrînului Senior, curățat acum de carne, fusese dezgropat din livadă și așezat pe un buștean la baza catargului, alături de pușcă. După înălțarea drapelului, animalele erau obligate să treacă într-o atitudine respectuoasă, în șir indian, prin fața craniului, înainte de a intra în hambar. În acele zile nu mai stăteau cu toții la un loc, ca înainte. Napoleon, cu Squealer și cu un alt porc, Minimus, care avea un talent remarcabil la compunerea de cîntece și poeme, stăteau în față, pe platforma înălțată, iar cei nouă cîini tineri formau un semicerc în jurul lor; ceilalți porci stăteau în spate. Restul animalelor stăteau cu fața spre ei în hambarul propriu-zis. Napoleon citea cu voce tare ordinele pentru săptămîna, într-un mod brutal, soldătesc și, după o singură intonare a *Animalelor din Anglia*, toate animalele plecau la treburile lor.

A treia duminică după alungarea lui Snowball, animalele fură oarecum surprinse să-l audă pe Napoleon anunțînd că moara de vînt avea să fie, totuși, construită. El nu dădu nici un motiv de ce se răzgîndise, ci avertiză numai animalele că această lucrare în plus avea să însemne foarte multă muncă; se putea chiar să fie necesar să li se reducă rațiile. Planurile, însă, fuseseră pregătite pînă la ultimul amănunt. Un comitet special de porci se ocupase cu ele în ultimele trei săptămîni. Construirea morii de vînt, împreună cu alte îmbunătățiri, se aștepta să dureze doi ani.

În seara aceea, Squealer le explică, în particular, celorlalte animale că, de fapt, Napoleon nu se opusese morii de vînt. Dimpotrivă, el fusese cel care sprijinise ideea de la bun început, iar planurile desenate de Snowball pe podeaua staulului clocitoarelor fuseseră, de fapt, furate dintre hîrțile lui Napoleon. Moara de vînt era — iată adevărul — ideea proprie a lui Napoleon. De ce, atunci, întrebă cineva, vorbise el atît de violent împotriva morii? La asta, Squealer privi cu viclenie. Aceasta, zise el, fusese dibăcia tovarășului Napoleon. El *păruse* doar a se opune morii de vînt, numai ca manevră pentru a-l înlătură pe Snowball care era un personaj periculos și avea o influență nefastă. Acum, că Snowball fusese înlăturat, planul putea merge mai departe fără nici o piedică. Aceasta, zise Squealer, era ceea ce se numea strategie. El repetă de cîteva ori: "Strategie, tovarăși, strategii!", sărînd în cerc și dînd din coadă cu un ris vesel. Animalele nu erau sigure ce însemna cuvîntul, dar Squealer era atît de convingător, iar cei trei cîini care din întîmplare îl însoțeau miriau atît de amenințător, încît acceptară explicația lui fără alte întrebări.

Capitolul VI

În tot cursul aceluia an, animalele munciră ca sclavii; dar erau fericite cu munca lor; nu ocoleau nici un efort și nici un sacrificiu, fiind conștiente că tot ceea ce făceau era în avantajul lor însele și al celor din neamurile lor care aveau să vină după ele, și nu pentru o mină de oameni leneși și hoți.

Toată primăvara și toată vara munciră cîte șazece de ore pe săptămîna, iar în august Napoleon anunță că avea să se lucreze și în după-amiezele de duminică. Această muncă era strict voluntară, dar orice animal care absentă de la ea urma să aibă rațiile reduse la jumătate. Chiar și așa, se socoti necesar ca unele lucrări să fie lăsate nefăcute. Recolta fu un succes mai mic decît cu un an înainte și două loturi, care urmau să fie însămîntate cu rădăcinoase comestibile la începutul verii, rămaseră în paragină, pentru că aratul nu se terminase la timp. Se putea deja întrevădea că iarna care venea avea să fie grea.

Moara de vînt ridică greutăți neașteptate. Ferma avea o carieră de calcar bună, iar nisip și ciment se găsiseră în cantități mari într-o clădire secundară, așa încît materialele de construcție erau la îndemînă. Dar problema pe care, la început, animalele nu știură cum s-o rezolve fu aceea de a sparge piatra în bucăți de mărime potrivită. Se părea că nu exista altă modalitate decît folosind tîrnăcopul și drugul de fier pe care nici un animal nu le putea mînuia, întrucît nici un animal nu putea sta pe picioarele din spate. Numai după săptămîni de eforturi inutile îi veni cuiva ideea salvatoare, anume să folosească forța gravitației. Bolovani uriași, mult prea mari ca să fie folosiți așa cum erau, zăceau peste tot la gura carierei. Animalele legară frînghii de ei și, apoi, toate la un loc, vaci, cai, oi, orice animal care putea trage o frînghie — uneori, chiar și porcii puneau umărul în momentele critice — îi trăgeau, cu o încetineală exasperantă, în sus pe pantă, pînă în vîrfurile carierei, de unde îi împingeau peste muchie, ca să se rostogolească și să se sfărîme în bucăți la bază. Transportul pietrei, după ce era spartă, se făcea mult mai simplu: caii o cărau în căruță, oile cărau cîte un bloc, pînă și Muriel și Benjamin se înhămaseră la o trăsucă veche de guvernăntă și-și făceau partea lor. Pînă spre sfîrșitul verii se strînsese o cantitate suficientă de pietre și atunci începură lucrările de construcție, sub îndrumarea porcilor. Dar era o operație înceată și laborioasă. Adeseori era nevoie de cîte o zi întreagă de eforturi epuizante pentru a trage cîte un singur bloc de piatră în vîrfurile carierei și, uneori, cînd era împins peste margine, nu se spărgea. Nimic nu s-ar fi putut

face fără Boxer, a cărui forță părea egală cu cea însumată a tuturor celorlalte animale. Când bolovanul începea să alunece și animalele tipau disperate văzându-se trase în jos pe pantă, Boxer era întotdeauna cel care se opintea împotriva fringhiei și oprea bolovanul. La vederea lui cum trăgea piatra în sus pe pantă, centimetru cu centimetru, avînd respirația accelerată, scurmînd pămîntul cu vîrfurile copitelor și cu crupele lui mari ude de sudoare, toate animalele se umpleau de admirație. Clover îl avertiza uneori să fie atent să nu se extenueze, dar Boxer nu o asculta niciodată. Cele două lozinci ale lui — "O să muncesc mai mult" și "Napoleon are întotdeauna dreptate" — i se păreau răspunsuri suficiente la toate problemele. Făcuse altă înțelegere cu cocoșul cel tinăr, să-l cheme dimineața cu trei sferturi de oră mai devreme. Iar în momentele lui libere, din care nu prea mai rămăseseră multe în ultima vreme, se ducea singur la carieră, alegea o încărcătură de pietre sparte și o trăgea spre amplasamentul morii fără nici un ajutor.

Animalele trecură peste vara aceea destul de bine, în ciuda greutății muncii lor. Chiar dacă nu aveau mai multă hrană ca pe vremea lui Jones, măcar nu aveau nici mai puțin. Avantajul de a nu trebui să se întrețină decît pe ele și de a nu trebui să întrețină și cinci oameni extravagante era atît de mare, încît ar fi fost nevoie de o mulțime de eșecuri ca să-l contrabalanseze. Și, din multe puncte de vedere, felul animalelor de a face lucrurile era mai eficient și economisea munca. O operație ca prășitul, de exemplu, se putea face cu o temeinicie imposibilă la oameni. Și iarăși, cum acum nici un animal nu fura, nu mai era nevoie să fie împrejmuită pășunea de pămîntul arabil, ceea ce economisea o mulțime de efort în îngrijirea gardurilor vii și a porților.

Totuși, pe măsura trecerii verii, diferite lipsuri neprevăzute înainte începură să se facă simțite. Era nevoie de parafină, de cuie, de sfoară, de biscuiți pentru ciini și de fier pentru potcoavele căilor și nici unul din aceste obiecte nu putea fi produs la fermă. Mai tîrziu avea să fie nevoie de semințe și de îngrășăminte artificiale, pe lîngă diferite unelte și, în sfîrșit, de mașinile pentru moara de vînt. Cum aveau să fie procurate toate acestea, nimeni nu-și putea imagina.

Într-o duminică dimineața, cînd animalele se strînseră să-și primească ordinele, Napoleon anunță că hotărîse o nouă politică. De atunci înainte, Ferma Animalelor avea să se angajeze în comerț cu alte ferme vecine; desigur, nu pentru vreun scop comercial, ci, pur și simplu, pentru a obține unele materiale necesare în prima urgență. Nevoile morii de vînt trebuiau puse înaintea a orice altceva, zise el. Pentru acest scop, el făcea aranjamente ca să vîndă un stog de fin și o parte din recolta de grîu a anului curent, iar, mai tîrziu, dacă aveau să fie necesari și mai mulți bani, aceștia urmau să fie procurați din vînzarea ouă-lor, care erau foarte căutate pe piața din Willingdon. Găinile, zise Napoleon, trebuiau să salute acest sacrificiu drept propria lor contribuție specială la construirea morii de vînt.

O dată în plus, animalele fură conștiente de o oarecare neliniște. Să nu aibă niciodată nimic de-a face cu oamenii, niciodată să nu se angajeze în comerț, niciodată să nu se atingă de bani — oare nu fuseseră acestea printre cele dintîi rezoluții votate la acea primă Ședință triumfătoare, după alungarea lui Jones? Toate animalele își aminteau cum votaseră asemenea rezoluții; sau, cel puțin, credeau a-și aminti. Cei patru porci tineri, care protestaseră cînd Napoleon abolise Ședințele, ridicară vocea timid, dar fură prompt reduși la tăcere de o miriadă înfrîmîtoare a ciinilor. Apoi, ca de obicei, oile izbucniră cu "Patru picioare bine, două picioare rău!" și momentul penibil trecu. În cele din urmă, Napoleon își înălță copita pentru a face liniște și anunță că toate pregătirile erau deja gata. Nu avea să fie nevoie ca vreunul dintre animale să vină în contact cu oamenii, ceea ce, evident, ar fi fost cu totul de nedorit. Intenționa să ia întreaga povară pe propriii săi umeri. Un oarecare, domn Whympers, avocat consultant în Willingdon, fusese de acord să acționeze ca intermediar între Ferma Animalelor și lumea din afară și avea să viziteze ferma în fiecare luni dimineața, pentru a-și primi instrucțiunile. Napoleon își încheie discursul cu strigătul lui obișnuit: "Trăiască Ferma Animalelor!" și, după ce se intonă *Animale din Anglia*, adunarea fu ridicată.

După aceea, Squealer făcu un tur al fermei și puse memoria animalelor la încercare. El le asigură că rezoluția împotriva folosirii banilor și a angajării în comerț nu fusese niciodată votată, nici măcar propusă. Era curată imaginație și izvora, probabil, din minciunile răspîndite la început de către Snowball. Cîteva animale încă mai simțeau o oarecare îndoială, dar Squealer le întrebă cu viclenie:

— Sînteți siguri, tovarăși, că n-ați visat, cumva, lucrul ăsta? Aveți vreo dovadă a unei asemenea rezoluții? Este ea scrisă. Undeva?

Și, cum era categoric adevărat că nimic de acest fel nu exista scris, animalele fură bucuruase că se înșelaseră.

În fiecare luni, domnul Whympers vizita ferma, așa cum se aranjase. Era un om cu privirea șireată, mic de statură, purta favoriți și era avocat consultant în afaceri mărunte, dar destul de ager la minte ca să realizeze, mai devreme decît oricine altcineva, că Ferma Animalelor avea nevoie de un intermediar și că, în acest caz, comisioanele aveau să fie substanțiale. Animalele îl priveau, cu un soi de teamă, cum venea și cum pleca; și toate, la vederea lui Whympers, care stătea doar pe două picioare, dar primea ordine de la Napoleon,

care stătea pe toate patru, se umpleau de mândrie și, în parte, iertau noile dispoziții. Relațiile lor cu specia omenească nu mai erau chiar aceleași ca înainte. Oamenii nu mai detestau Ferma Animalelor acum, cînd era prosperă; în realitate, o detestau mai tare ca niciodată. Orice om afirma, ca o profesiune de credință, că ferma avea să dea faliment mai devreme sau mai târziu și, mai presus de toate, că moara de vînt avea să fie un eșec. Ei se întîlneau la circiuri și-și dovedeau unul altuia, cu ajutorul diagramelor, că moara de vînt avea să se prăbușească, fie, dacă ar fi rămas în picioare, nu avea să funcționeze niciodată. Și totuși, în ciuda voinței lor, se născuse la ei un fel de respect pentru eficiența cu care animalele își organizau propriile lor treburi. Un simptom al acestui respect era faptul că începuseră să numească Ferma Animalelor cu numele ei și încetaseră de a mai pretinde că se numea Ferma "Conacul". De asemenea, renunțaseră să-l mai ajute pe Jones care, și el, renunțase să mai spere în primirea fermei înapoi și plecase să se stabilească în altă parte a țării. Altfel decît prin mijlocirea lui Whymper, nu exista încă nici un contact între lumea din afară și Ferma Animalelor, dar circulau zvonuri constante că Napoleon se pregătea să intre în afaceri concrete fie cu domnul Pilkington de la Foxwood, fie cu domnul Frederick de la Pinchfield — dar, după cum se putu remarca, niciodată cu amîndoi în același timp.

În acele zile, se întîmplă că porcii se mutară brusc în casă și-și făcură acolo reședința. Din nou animalele părăură a-și aminti că o rezoluție fusese votată împotriva acestui lucru în zilele de demult și din nou Squealer reuși să le convingă de contrariu. Era absolut necesar ca porcii, zise el, care erau creierele fermei, să aibă un loc liniștit unde să lucreze. De asemenea, se potrivea mai bine funcției Conducătorului — pentru că, de curînd, începuse să vorbească despre Napoleon intitulîndu-l Conducător — să trăiască într-o casă decît într-o simplă cociină. Totuși, unele animale se tulburară auzind că porcii nu numai că-și luau mesele în bucătărie și foloseau salonul ca loc de recreere, dar și dormeau în paturi. Boxer trecu peste acest lucru ca de obicei, cu "Napoleon are întotdeauna dreptate", dar Clover, care parcă își amintea o reglementare împotriva folosirii paturilor, se duse la capătul hambarului și încercă să descifreze cele Șapte Precepte înscrise acolo. Dar, văzînd că nu era în stare să citească literele decît separat, o chemă pe Muriel.

— Muriel, îi spuse ea, citește-mi al Patrulea Precept. Nu spune ceva de genul să nu se doarmă niciodată în paturi?

Cu o oarecare greutate, Muriel i-l silabisi:

— Zice: "Nici un animal nu va dormi într-un pat *cu așternuturi*", anunță ea într-un tîrziu.

Destul de ciudat, dar Clover nu-și amintea ca al Patrulea Precept să fi menționat așternuturile. Din moment, însă, ce era acolo, pe perete, probabil că așa era. Iar Squealer care, din întîmplare, tocmai trecea în momentul acela, însoțit de doi sau trei cîini, putu pune întreaga dilemă în lumina sa potrivită.

— Înseamnă că ați auzit, tovarăși, zise el, că noi, porcii, dormim acum în paturile din casă. Și de ce nu? Doar n-ați crezut, sper, că a existat vreodată vreo reglementare împotriva *paturilor*? Un pat nu înseamnă altceva decît un loc unde se doarme. Un strat de paie într-un staul este un pat, la urma urmei. Reglementarea era împotriva *așternuturilor*, care sînt o invenție omenească. Noi am îndepărtat așternuturile de pe paturile din casă și dormim între cuverturi. Și ce paturi confortabile sînt! Dar nu sînt mai comode decît ne este nouă necesar, vă pot asigura, tovarăși, cu toată munca intelectuală pe care trebuie s-o facem în ziua de azi. Doar nu vreți să ne privați de odihnă, nu-i așa, tovarăși? Doar nu vreți să fim atît de obosiți încît să nu ne mai achităm de toate îndatoririle noastre? Sinteți siguri că nu vreți să-l vedeți din nou pe Jones?

Animalele îl liniștiră imediat asupra acestui punct și fu se mai vorbi nimic despre porcii care dormeau în paturile din casă. Iar cînd se anunță, după cîteva zile, că, de atunci înainte, porcii urmau să se trezească o oră mai tîrziu dimineața față de celelalte animale, nici la acest lucru nu apărură nici o obiecție.

La începutul toamnei, animalele erau obosite, dar fericite. Avuseseră un an greu, iar după vînzarea unei părți din fîn și din grîu, rezervele de hrană pentru iarnă nu rămăseseră deloc prea mari, dar moara de vînt compensa totul. Era acum pe jumătate construită. După seceriș, urmă o perioadă de vreme bună și uscată și animalele trudiră mai mult ca niciodată, gîndind că aveau și de ce să se opintească toată ziua înainte și înapoi cu blocuri de piatră dacă, făcînd acest lucru, mai puteau ridica pereții cu încă un metru. Boxer ieșea pînă și noaptea și muncea cîte o oră sau două de unul singur, la lumina lunii pline. În momentele lor libere, animalele se plimbau de jur împrejurul morii pe jumătate terminate, admirînd trăinicia și verticalitatea pereților ei și minunîndu-se că fuseseră în stare să construiască un lucru atît de impunător. Numai bătrînul Benjamin refuza să se entuziasmeze de moara de vînt, deși, ca de obicei, nu spunea nimic mai mult decît observația enigmatică despre viața lungă a măgarilor.

Luna noiembrie aduse vînturi șuierătoare dinspre sud-vest. Construcția trebui să se oprească pentru că era prea umed ca să mai poată fi amestecat mortarul, în cele din urmă, veni o noapte în care vijelia fu atît de violentă încît clădirile fermei se zgîlțiau din temelii și mai multe țigle fură smulse de pe acoperișul hambarului. Găinile se treziră țipînd de groază,

pentru că toate visaseră în același timp că auziseră detunătura unei puști în depărtare.

Dimineața, când ieșiră din staule, animalele descoperiră catargul drapelului doborât, iar un ulm de la capătul livezii smuls din rădăcini ca o ridiche. Tocmai observaseră aceste lucruri, când un strigăt de groază izbucni din fiecare piept de animal. O imagine teribilă li se oferea privirii: moara de vînt era în ruine.

Ca un singur trup se repeziră într-acolo. Napoleon, care arareori se mișca mai repede decît în pas de plimbare, alergă în fruntea tuturor. Da, acolo zăcea rodul strădaniilor lor, la nivelul fundațiilor, iar pietrele, pe care le spărseseră și le transportaseră cu atîta sudoare, se găseau împrăștiate de jur împrejur. La început, pierindu-le graiul, animalele rămaseră privind îndurerate la mormanul de pietre căzute. Napoleon se învîrtea încoace și încolo tăcut, uneori adulmecînd pămîntul. Coadă îi devenise rigidă și, se mișca de la dreapta la stînga nervoasă, semn, la el, de intensă activitate mentală. Deodată se opri, ca și cum ar fi luat o hotărîre.

— Tovarăși, zise el liniștit, știți cine este responsabil pentru asta? Cunoașteți dușmanul care a venit în timpul nopții și ne-a răsturnat moara? SNOWBALL! urlă el brusc, cu o voce de tunet. Snowball a făcut asta! Numai și numai din dușmănie neîmpăcată, sperînd să ne zădărnicească planurile și să se răzbune pentru expulzarea lui rușinoasă, acest trădător s-a strecurat pînă aici la 'adăpostul întunericului și a distrus munca noastră de aproape un an. Tovarăși, acum și aici decretez condamnarea la moarte a lui Snowball! "Erou-Animal, Clasa a Doua" și jumătate de baniță de mere oricărui animal care-l aduce în fața justiției! O baniță întreagă oricui îl prinde viu!

Animalele fură șocate peste măsură aflînd că Snowball se putea face vinovat pînă și de o asemenea faptă. Un strigăt de indignare se auzi și fiecare începu să se gîndească la modalități de a-l prinde pe Snowball, dacă s-ar fi întors vreodată. Aproape imediat fură descoperite urmele unui porc în iarbă la mică depărtare de movilă. Nu puteau fi urmărite decît vreo cîțiva metri, dar păreau a duce la o gaură în gard. Napoleon le adulmecă profund și le declară a fi fost ale lui Snowball. El își exprimă părerea că Snowball venise, probabil, din direcția fermei Foxwood.

— Nici o întîrziere, tovarăși! zise Napoleon după ce se examinaseră urmele. Avem de lucru. Chiar în această dimineață începem să reconstruim moara de vînt și-o s-o reconstruim toată iarna, indiferent dacă plouă sau e soare. Îl vom învăța pe acel trădător mizerabil că nu poate să ne distrugă munca atît de ușor. Țineți minte, tovarăși, nu trebuie să existe nici o modificare în planurile noastre: ele vor fi executate la zi. Înainte, tovarăși! Trăiască moara de vînt! Trăiască Ferma Animalelor!

Capitolul VII

Iarna fu aspră. După vremea furtunoasă urmă lapoviță, apoi zăpadă și, în sfîrșit, un ger mușcător care nu cedă pînă la mijlocul lui februarie. Animalele duceau mai departe cum puteau reconstrucția morii de vînt, știînd bine că lumea din exterior le urmărea și că oamenii invidioși aveau să se bucure și să exulte dacă moara nu ar fi fost terminată la timp.

De ciudă, oamenii pretindeau a nu crede că Snowball fusese acela care distrusese moara de vînt; ei spuneau că moara căzuse din cauză că ar fi avut pereții prea subțiri. Animalele știau că nu acesta era motivul. Și totuși, se hotărîse să fie construiți pereți groși de un metru de această dată, în loc de optsprezece țoli, ca mai înainte, ceea ce însemnă adunarea unor cantități de piatră cu mult mai mari. Multă vreme, cariera fu plină de zăpadă și nu se putu face nimic. Se înaintă puțin pe vremea geroasă uscată care urmă, dar munca era ucigătoare și animalele nu se mai puteau simți atît de fericite de eforturile lor ca pînă atunci. Le era mereu frig și, de obicei, și foame. Doar Boxer și Clover nu-și pierdeau entuziasmul niciodată. Squealer ținea discursuri excelente despre bucuria datoriei împlinite și despre demnitatea muncii, dar celelalte animale găseau mai multă încurajare în forța lui Boxer și în strigătul lui neobosit: "O să muncesc mai mult".

În ianuarie, hrana începu să lipsească. Rația de porumb scăzu drastic și se anunță că o rație suplimentară de un cartof avea să fie introdusă pentru a o compensa. Apoi se descoperi că partea cea mai mare a recoltei de cartofi înghețase în grămada care nu fusese acoperită destul de temeinic. Cartofii deveniseră moi și decolorați și numai cîțiva mai erau comestibili. Uneori, zile întregi, animalele nu aveau de mîncare nimic altceva afară de tărîțe și sfeclă furajeră. Foametea parcă li se așezase dinaintea ochilor.

Era de o necesitate vitală să ascundă acest lucru de lumea din afară. Îmboldiți de prăbușirea morii de vînt, oamenii inventau noi minciuni despre Ferma Animalelor. O dată în plus se răspîndi zvonul că toate animalele erau decimate de foamete și boli și că se luptau în continuu între ele și recurseseră la canibalism și infanticid. Napoleon era foarte conștient de rezultatele proaste care ar fi putut apărea dacă situația reală a hranei ar fi devenit cunoscută, așa încît se hotărî să-l folosească pe domnul Whympet pentru a răspîndi o impresie contrară. Pînă atunci, animalele avuseseră doar cîte un contact întîmplător sau deloc cu Whympet în

vizitele lui săptămânale; acum, totuși, câteva animale, în majoritate oi, fură alese și instruite să facă, din când în când, în auzul lui, remarci despre creșterea rațiilor de hrană. În plus, Napoleon dădu ordin ca lăzile aproape goale din magazia de provizii să fie umplute aproape pînă sus cu nisip, iar acesta acoperit cu ce mai rămăsese din cereale și făină. Cu ajutorul unui pretext convenabil, Whymper fu condus prin magazia de provizii și i se permise să arunce o privire spre lăzi. El fu decepționat și continuă să raporteze lumii exterioare că nu era nici o lipsă de hrană la Ferma Animalelor.

Cu toate acestea, spre sfîrșitul lui ianuarie deveni evident faptul că trebuiau procurate niște cereale de undeva. În acele zile, Napoleon apărea foarte puțin în public și își petrecea tot timpul în casă, care era păzită, la fiecare ușa, de ciini cu aspect fioros. Iar cînd ieșea, o făcea de o manieră ceremonioasă, cu o escortă de șase ciini care îl înconjurau de aproape și miriau dacă cineva se apropia prea mult. Adeseori, nici nu apărea duminica dimineața, ci își dădea ordinele printr-unul din ceilalți porci, de obicei prin Squealer.

Într-o duminică dimineața, Squealer anunță găinile, care tocmai începuseră din nou să se ouă, că trebuiau să-și predea ouăle. Napoleon acceptase, prin intermediul lui Whymper, un contract de patru sute de ouă pe săptămînă. Prețul acestora urma să achite destule cereale și făină pentru a susține ferma pînă la venirea verii și la îmbunătățirea situației.

Cînd auziră asta, găinile scoaseră un țipăt teribil. Fuseseră prevenite mai demult că un asemenea sacrificiu s-ar fi putut dovedi necesar, dar nu crezuseră că într-adevăr se putea întîmpla. Ele tocmai își pregăteau cuibarul pentru, clocitul de primăvară și protestară zicînd că era o crimă să li se ia ouăle tocmai atunci. Pentru prima oară de la expulzarea lui Jones avu loc ceva ce semăna a rebeliune. Conduse de trei găinușe tinere din rasa Minorca Neagră, găinile făcură un efort hotărît pentru a modifica decizia lui Napoleon. Metoda lor consta în a se cățăra sus, pe grinzi și a-și depune ouăle acolo, de unde acestea cădeau și se spărgeau pe podea. Napoleon procedă simplu, rapid și fără milă. El ordonă ca rațiile găinilor să fie oprite și decretă că orice animal care ar fi dat unei găini fie și un bob de porumb urma să fie pedepsit cu moartea. Ciinii veghează ca aceste ordine să fie executate. Găinile rezistară timp de cinci zile, apoi capitulară și se întoarseră în cuibare. Între timp muriseră nouă dintre ele. Trupurile lor fură înmormîntate în livadă și se anunță că muriseră de coccidioză. Whymper nu află nimic despre această problemă și ouăle fură livrate corect, camionul unei băcănii venind la fermă, de atunci înainte, în fiecare săptămînă pentru a le lua.

În tot acest răstimp, nimeni nu mai știa nimic despre Snowball. Se spunea că s-ar fi ascuns la una dintre fermele vecine, fie la Foxwood, fie la Pinchfield. Napoleon se afla acum în relații ceva mai bune cu ceilalți fermieri decît înainte. În curte se găsea, din întîmplare, un ster de cherestea care fusese depozitată acolo cu zece ani mai devreme, cînd fusese defrișată o pădurice de fag. Era bine uscată și Whymper îl sfătuisă pe Napoleon s-o vîndă; și domnul Pilkington și domnul Frederick erau doritori s-o cumpere. Napoleon ezita între cei doi și nu se putea hotări. Se observă că, ori de cîte ori părea pe punctul de a se înțelege cu Frederick, se anunța că Snowball se ascundea la Foxwood, pe cînd atunci cînd înclina spre Pilkington, se spunea că Snowball ar fi fost, de fapt, la Pinchfield.

Deodată, la începutul primăverii, un lucru alarmant ieși la iveală: Snowball frecventa ferma în secret în timpul nopții! Animalele fură atît de tulburate, încît abia dacă mai puteau dormi în culcușurile lor. În fiecare noapte, se spunea, el se strecura, la adăpostul întinericului, și săvîrșea tot felul de răutăți; el fura porumbul, el strica gălețile pentru lapte, el spărgea ouăle, el călca în picioare semănăturile, el rodea coaja de pe pomii fructiferi. Ori de cîte ori ceva mergea prost, devenise un obicei să i se atribuie lui Snowball. Dacă un geam se spărgea sau se blocă vreo scurgere, cineva cu siguranță spunea că Snowball venise noaptea și făcuse fapta respectivă; de pildă, cînd se pierdu cheia de la magazia cu provizii, întreaga fermă fu convinsă că Snowball o aruncase în puț. Curios lucru, toate animalele continuară să creadă la fel și după ce cheia rătăcită fu găsită sub un sac cu făină. Vacile declarară în unanimitate că Snowball se furișea în staulele lor și le mulgea în somn. Șobolanii, care fuseseră și ei siciitori în iarna aceea, fură declarați aliații lui Snowball.

Napoleon decretă că urma să aibă loc o anchetă completă a activităților lui Snowball. Cu ciinii în urma lui, el ieșea și făcea cite un tur atent de inspectare a clădirilor fermei, celelalte animale urmîndu-i la o distanță respectuoasă. La fiecare cîțiva pași, Napoleon se oprea și adulmeca pămîntul căutînd urmele trecerii lui Snowball, pe care, zicea el, le putea detecta după miros. Adulmeca în fiecare colțișor, în hambar, în grajdul vacilor, în cotețul găinilor, în grădina de legume și găsea urme ale lui Snowball aproape peste tot. Își punea ritul la pămînt, inspira adînc de cîteva ori și exclama cu o voce tunătoare:

— Snowball! A fost și aici! Il simt foarte limpede după miros! și, la cuvîntul "Snowball", toți ciinii își arătau maselele și scoteau mîrîituri care-ți înghețau sîngele în vine.

Animalele erau deosebit de speriate. Se părea că Snowball era un fel de influență invizibilă care umplea aerul din jurul lor și le amenința cu tot felul de primejdii. Seara, Squealer le chemă să se adune și, cu o expresie alarmată pe față, le spuse că avea vești serioase să le comunice.

— Tovarășii! strigă el, cu mici tremurături nervoase, un lucru cumplit a ieșit la iveală!

Snowball și-a vândut serviciile lui Frederick de la Pinchfield, care, chiar în acest moment, complotază să ne atace și să ne ia ferma! Snowball urmează să-i servească drept călăuză când va începe atacul. Dar mai este un lucru și mai rău decât asta. Noi crezusem că rebeliunea lui Snowball s-a datorat vanității și ambiției lui. Dar am greșit, tovarăși. Știți care a fost motivul real? Snowball a fost aliatul lui Jones încă de la început! El a fost agentul secret al lui Jones în tot acest timp. Totul a fost dovedit cu documente pe care le-a lăsat în urmă și pe care noi le-am descoperit de curînd. După părerea mea, tovarăși, aceasta explică multe lucruri. Doar n-am văzut cu ochii noștri cum a încercat — din fericire, fără succes — să ne facă să fim învinși și înfrinți în Bătălia de la Grajdul Vacilor?

Animalele rămaseră stupefiate. Asta era o răutate exagerată pînă și față de distrugerea de către Snowball a morii de vînt. Dar trecură cîteva minute pînă s-o pătrundă în întregime. Toate își aminteau; sau credeau că-și aminteau, cum îl văzuseră pe Snowball șarjînd, în fruntea lor, în Bătălia de la Grajdul Vacilor, cum le regroupase și le încurajase la fiecare pas și cum nu se opriese nici o clipă, nici chiar atunci cînd alicele puștii lui Jones îi răniseră spinarea. La început, li se păru destul de greu de împăcat aceste lucruri cu ideea că Snowball ar fi fost aliatul lui Jones. Pînă și Boxer, care rareori puneă întrebări, era acum năucit. El se așeză jos, își strînsese copitele din față sub el, își închise ochii și reuși, cu mare efort, să-și formuleze gîndurile:

— Eu nu cred așa ceva, zise el. Snowball a luptat vitejește în Bătălia de la Grajdul Vacilor. Cu ochii mei l-am văzut. Nu i-am decernat noi "Erou Animal — Clasa întâi" imediat după aceea?

— A fost o greșeală din partea noastră, tovarășe. Pentru că acumă știm — totul este dovedit în scris în documentele secrete pe care le-am găsit noi — că el, în realitate, încerca să ne grăbească sfîrșitul.

— Dar a fost rănit, zise Boxer. Cu toții l-am văzut alergînd, cu singele curgînd pe el.

— Asta a fost doar o parte a aranjamentelor, tipă Squealer. Împușcătura lui Jones l-a zgîriat doar. V-aș putea arăta acest lucru în propriile lui hîrtii, dacă ați ști să citiți. Complotul prevedea ca Snowball, în momentul critic, să dea semnalul de fugă și să părăsească locul bătăliei în favoarea dușmanului. Și a fost foarte aproape de reușită — aș spune chiar, tovarăși, că ar fi *reușit*, dacă n-ar fi fost eroicul nostru Conducător, tovarășul Napoleon. Nu vă amintiți cum, exact în clipa în care Jones și oamenii lui intraseră în curte, Snowball s-a întors brusc și a fugit, iar multe animale s-au luat după el? Și nu vă amintiți, de asemenea, că, exact în clipa aceea, cînd panica se răspîndise și totul părea pierdut, tovarășul Napoleon a sărit înainte strigînd "Moarte umanității!" și și-a înfipt colții în piciorul lui Jones? Chiar nu vă amintiți *asta*, tovarăși? exclamă Squealer, învîrtindu-se dintr-o parte în alta.

Acum, cînd Squealer le descriesese scena atît de realist, li se păru și animalelor că-și aminteau de ea. În orice caz, își aminteau că, în momentul critic al luptei, Snowball se întorsese să fugă. Dar Boxer tot nu era convins.

— Eu nu cred că Snowball a fost un trădător încă de la început, zise el în cele din urmă. Ce a făcut el de atunci încoace e altceva. Dar eu cred că, în Bătălia de la Grajdul Vacilor, el a fost un tovarăș de nădejde.

— Conducătorul nostru, tovarășul Napoleon, zise atunci Squealer, vorbind foarte lent și hotărît, a afirmat categoric — categoric, tovarășe — că Snowball a fost spionul lui Jones încă de la început — da, și chiar cu mult timp înainte ca Revoluția să fi fost și concepută.

— A, asta-i altceva! exclamă Boxer. Dacă tovarășul Napoleon spune așa, înseamnă că așa este.

— Iată adevăratul mod de a gîndi, tovarășe! tipă Squealer, dar se putu observa că-i aruncase lui Boxer o privire foarte urîtă, cu ochii lui mici scînteietori. Se întoarse să plece, apoi se opri și adăugă tăios: Previn fiecare animal de la această fermă să-și țină ochii foarte larg deschiși. Pentru că avem motive să credem că unii dintre agenții secreți ai lui Snowball stau la pîndă printre noi chiar în acest moment!

Patru zile mai tîrziu, spre seară, Napoleon ordonă tuturor animalelor să se adune în curte. După ce se strînseseră toate la un loc, Napoleon ieși din casă purtînd ambele lui medalii — pentru că, de curînd, își decernase lui însuși "Erou Animal — Clasa întâi" și "Erou Animal — Clasa a Doua" —, cei nouă ciîni uriași trepidînd în jurul lui și scoțînd miriituri care dădeau tuturor animalelor fiori pe spinare. Toate se cuibăriră tăcute la locurile lor, parcă presimțînd că un lucru îngrozitor urma să se întîmple.

Napoleon stătea încruntat, observîndu-și auditoriul; apoi, scoase un geamăt ascuțit. Ciîinii se năpustiră imediat înainte, apucară de urechi pe patru dintre porci, care guițară de durere și de groază și-i tîrîră la picioarele lui Napoleon. Urechile porcilor sîngerau; ciîinii gustaseră sînge și, timp de cîteva momente, pârură a fi turbat. Spre uimirea tuturor, trei dintre ei se năpustiră la Boxer. Acesta îi văzu venind, înălță copita lui mare, prinse un ciîne în aer la semi-înălțime și-l placă la pămînt. Ciinele schelălăi, cerșind milă, iar ceilalți doi fugiră cu cozile între picioare. Boxer se uită la Napoleon, ca să știe dacă să strivească sub copită ciinele sau să-i dea drumul. Napoleon păru a se schimba la față și-i ordonă lui Boxer cu asprime să dea diurnul ciinelui, drept care Boxer își ridică piciorul și ciinele o zbughi urlînd

de durere.

Zarva se stinse de îndată. Cei patru porci aşteptau, tremurînd, cu vinovăţia scrisă pe fiecare linie a chipurilor lor. Napoleon îi somă să-şi recunoască delictele. Erau aceiaşi patru porci care protestaseră cînd Napoleon desfiinţase Şedinţele de duminică. Fără vreun alt îndemn, ei recunoscuseră că fuseseră în legătură secretă cu Snowball încă de la alungarea lui, colaboraseră cu el la distrugerea morii de vînt şi se înţeleseseră cu el să dea Ferma Animalelor pe mîna domnului Frederick. Mai adăugară că Snowball le mărturisise, în particular, că fusese el însuşi agentul secret al lui Jones de ani de zile. După ce îşi terminară declaraţiile, cîinii îi muşcară de beregate imediat şi, cu o voce cumplită, Napoleon întrebă dacă vreun alt animal mai avea de recunoscut ceva.

Cele trei găini care fuseseră instigatoare în tentativa de rebeliune, în legătură cu ouăle, ieşiră atunci în faţă şi afirmară că Snowball le apăruse în vis şi le întăritase să nu mai asculte ordinele lui Napoleon. Şi ele fură măcelărite. Apoi o gîscă ieşi în faţă şi mărturisă că ascunsese şase spice de grîu în timpul secerişului din anul precedent şi că le mîncase în timpul nopţii; o oaie mărturisă că urinasă în apa de băut, împinsă la această faptă, zise ea, de către Snowball, iar alte două oi recunoscuseră că omoriseră un berbec bătrîn, adept înfocat al lui Napoleon, fugărindu-l în jurul unui foc, în timp ce el suferea de tuse. Şi, în acest fel, suita de mărturisiri şi execuţii continuă pînă cînd la picioarele lui Napoleon se formă o grămadă de cadavre, iar aerul deveni greu de miros de sînge, care nu se mai răspîndise de la alungarea lui Jones.

Cînd totul se termină, animalele care supravieţuiseră, cu excepţia porcilor şi a cîinilor, se tîrîră de acolo în masă. Erau tulburate şi se simţeau nenorocite. Şi nu ştiau ce era mai tulburător — trădarea animalelor care se aliaseră cu Snowball sau răsplata crudă la care asistaseră. În vremurile trecute avuseseră loc frecvent vîrsări de sînge, la fel de cumplite, dar li se părea tuturor că era cu mult mai rău acum, cînd se întîmpla între ele. De cînd plecase Jones de la fermă, nici un animal nu omorîse nici un alt animal. Nici măcar un şobolan nu fusese ucis.

Se îndreptară spre mica movilă unde se înălţa moara de vînt pe jumătate terminată şi, ca un singur trup, se aşezară toate la pămînt, de parcă s-ar fi înghesuit la un loc pentru a căuta căldură — Clover, Muriel, Benjamin, vacile, oile şi un întreg cîrd de gîşte şi găini, toată lumea, într-adevăr, cu excepţia pisicii, care dispăruse exact înainte ca Napoleon să ordone animalelor să se adune. O vreme, nimeni nu vorbea. Doar Boxer rămase în picioare. Se mişcă fără încetare încoace şi încolo, plesnindu-şi crupele cu coada lungă şi neagră şi scoţînd uneori un scurt nechezat de mirare. În cele din urmă, zise:

— Eu nu înţeleg asta. N-aş fi crezut că asemenea lucruri se pot întîmpla la ferma noastră. Trebuie să fie din cauza unor defecte din noi înşine. Soluţia, aşa cum o văd eu, este să dimuncim mai mult. De acum înainte, eu o să mă scol cu o oră întreagă mai devreme dimineaţa.

Şi, zicînd asta, plecă în trapul lui greoi, îndreptîndu-se spre carieră. Ajungînd acolo, adună două încărcături de pietre una după alta şi le cără la moara de vînt înainte de a se retrage pentru noapte.

Animalele se înghesuiră în jurul lui Clover, fără să vorbească. Movila unde stăteau întinse le oferea o perspectivă largă de-a latul regiunii. Cea mai mare parte din Ferma Animalelor se găsea sub ochii lor, păşunea cea lungă întinzîndu-se pînă departe către drumul mare, cîmpul cu fin, păduricea, iazul de adăpat, cîmpurile arate, unde grîul tînăr era des şi verde şi acoperişurile roşii ale clădirilor fermei, cu fumul ieşind în rotocoale pe coşuri. Era o seară senină de primăvară. Iarba şi gardurile vii erau aurite de razele piezişe ale soarelui. Niciodată ferma — şi cu un fel de surpriză îşi amintiră că era propria lor fermă, că fiecare palmă de pămînt a ei le aparţinea — nu le păruse animalelor un loc mai îmbietor de trăit decît acum. Privind în jos de pe colină, lui Clover i se umplură ochii de lacrimi. Dacă şi-ar fi putut exprima gîndurile, ar fi făcut-o ca să spună că nu asta plănuiseră cînd se aşternuseră la muncă, în urmă cu mulţi ani, pentru răsturnarea speţei umane. Aceste scene de măcel nu aveau nimic comun cu ceea ce întrevăzuseră în acea noapte cînd bătrînul Senior instigase pentru prima oară la revoltă. Dacă ea însăşi şi-ar fi făcut o imagine a viitorului, ar fi fost imaginea unei societăţi a animalelor eliberate de foamete şi bici, toate egale, toate muncind, atîta cît puteau. Cei mai tari apărîndu-i pe cei mai slabi, aşa cum ea protejase cu piciorul ei din faţă cîrdul de rătuşte rătăcite, în noaptea discursului Seniorului. În schimb — şi ea nu ştia de ce —, ajunseseră într-o vreme cînd nimeni nu îndrăznea să spună ce gîndea, cînd nişte cîini fioroşi se plimbau mîrîind peste tot şi cînd trebuia să stai să-ţi priveşti tovarăşii măcelăriţi după ce mărturiseau crime tulburătoare. Nu era nici un gînd de răzvrătire sau de neascultare în mintea ei. Ştia că lucrurile, chiar aşa cum erau, stăteau cu mult mai bine ca pe vremea lui Jones şi că, înainte de toate, trebuia împiedicată revenirea oamenilor. Orice s-ar fi întîmplat, ea avea să rămîntă credincioasă, avea să muncească din greu, să execute ordinele ce aveau să i se dea şi să accepte conducerea lui Napoleon. Totuşi, nu era ceea ce speraseră şi ea şi toate celelalte animale şi nici pentru ce asudaseră. Nu pentru aşa ceva construiseră ei moara de vînt şi înfruntaseră gloanţele puştii lui Jones. Acestea erau gîndurile

ei, deși îi lipseau cuvintele prin care să și le exprime. În cele din urmă, simțind că exista, într-un fel, un înlocuitor pentru cuvintele pe care nu și le găsea, ea începu să cînte *Animale din Anglia*. Celelalte animale din jurul ei o imitară și intonară cîntecul de trei ori, de la un capăt la altul, foarte melodios, dar lent și îndoliat, așa cum nu-l mai cîntaseră niciodată. Tocmai terminaseră de cîntat a treia oară, cînd se apropie Squealer, secondat de trei ciini, cu aerul că avea ceva important de spus. El anunță că, printr-un decret special al tovarășului Napoleon, *Animale din Anglia* fusese desființat. De atunci înainte, era interzis să se mai cînte.

Animalele rămaseră buimăcite.

— De ce? strigă Muriel.

— Nu mai este necesar, tovarășă, zise Squealer tăios. *Animale din Anglia* a fost cîntecul Revoluției. Dar Revoluția este acum înfăptuită. Executarea trădătorilor, în această după-amiază, a fost actul ei final. Dușmanul, atît cel din exterior, cît și cel din interior, a fost înfrînt. În *Animale din Anglia* ne exprimam speranța într-o societate mai bună în zilele ce vor veni. Dar acea societate este acum înstăpînită. E limpede că acest cîntec nu mai are nici un rost.

Așa speriate cum erau, unele dintre animale ar fi protestat, probabil, dar, în clipa aceea, oile începură cu behăială obișnuită "Patru picioare bine, două picioare rău!", care continuă timp de cîteva minute și puse capăt discuției. Așa încît *Animale din Anglia* nu se mai auzi. În locul lui, Minimus, poetul, compusese un alt cîntec, care începea cu:

"Ferm-a Animalelor, Ferm-a Animalelor, De la mine nu vei ști care-i gustul rețetelor" și acesta se cînta în fiecare duminică dimineața, după înălțarea drapelului. Dar, într-un fel, animalele simțeau că nici prin cuvinte, nici prin melodie nu se ridica pînă la *Animale din Anglia*.

Capitolul VIII

Cîteva zile mai tirziu, după ce groaza provocată de execuții se stinsese, unele dintre animale își amintiră — sau li se păru că își aminteau — faptul că al Șaselea Precept spunea: "Nici un animal nu va ucide un alt animal". Și, deși nimeni nu dorea să-l menționeze în prezența porcilor sau a ciinilor, se simțea că omorurile care avuseseră loc nu se potriveau cu el. Clover îl rugă pe Benjamin să-i citească al Șaselea Precept și dacă Benjamin, ca de obicei, îi spuse că refuza să se amestece în asemenea lucruri, o rugă pe Muriel. Muriel i-l citi. Scria:

NICI UN ANIMAL NU VA UCIDE UN ALT ANIMAL FĂRĂ MOTIV

Într-un fel sau altul, ultimele două cuvinte le fugiseră animalelor din minte. Dar vedeau acum că Preceptul nu fusese violat; pentru că era un motiv limpede în a-i executa pe trădătorii care se aliaseră cu Snowball.

În tot anul acela, animalele munciră și mai mult decît munciseră în anul precedent. Să reconstruiască moara de vînt, cu pereți de două ori mai groși ca înainte și să o termine la data prevăzută, împreună cu munca obișnuită de la fermă era un efort cumplit. Erau perioade cînd animalelor li se părea că munceau mai multe ore și nu se hrăneau cu nimic mai bine decît pe vremea lui Jones. În diminețile de duminică, Squealer, ținînd între copite o bucată lungă de hirtie, le citea liste de cifre care dovedeau că producția, la fiecare clasă de produse alimentare, crescuse cu 200, 300 sau 500 de procente, după car. Animalele nu aveau nici un motiv să nu-l creadă, mai ales că nu prea își mai aduceau aminte foarte clar cum fuseseră condițiile înainte de Revoluție. Cu toate acestea, erau zile cînd simțeau că ar fi preferat mai puține cifre și mai multă hrană.

Toate ordinele erau acum transmise prin Squealer sau printr-unul dintre ceilalți porci. Napoleon însuși nu mai era văzut în public mai des de o dată la două săptămîni. Cînd apărea, era însoțit nu doar de garda lui de ciini, ci și de un cocoșel negru care mărșăluia înaintea lui și se purta ca un gornist, scoțînd cu voce tare cîte un "cucurigu" înainte ca el să înceapă să vorbească. Chiar și în casă, se spunea, Napoleon locuia în apartamente separate față de ceilalți. Își lua mesele singur, avea doi ciini care-l serveau și mîncă întotdeauna din serviciul de masă Crown Derby care stătuse în vitrina din salon. Se anunță, de asemenea, că pușca avea să tragă, în fiecare an, de ziua lui Napoleon, alături de celelalte două aniversări.

Despre Napoteon nu se mai vorbea niciodată simplu, cu "Napoleon". Despre el se spunea întotdeauna, cu emfază, "Conducătorul nostru, tovarășul Napoleon", iar porcilor le plăcea să inventeze, pentru el, titluri, cum ar fi: Părinte al Tuturor Animalelor, Teroare a Omenirii, Protector al Comunității Ovine, Prieten al Rățuștelor. În discursurile lui, Squealer vorbea, cu lacrimile scurgîndu-i-se pe obraji, despre înțelepciunea lui Napoleon, despre bunătatea sufletului său și despre profunda iubire pe care o arăta animalelor de pretutindeni, în primul rînd și în mod special animalelor nefericite care mai trăiau încă în ignoranță și sclavie la celelalte ferme. Devenise un obicei să i se atribuie lui Napoleon meritul pentru orice acțiune încununată de succes și pentru fiecare strop de soartă mai bună. Adeseori se auzea cîte o găină spunînd alteia: "Sub îndrumarea Conducătorului nostru, tovarășul Napoleon, am ouat

cinci ouă în șase zile", sau două vaci bucurându-se că beau apă din iaz și exclamând:
"Mulțumită conducerii tovarășului Napoleon, ce gust excelent are această apă!" Sentimentul general de la fermă era bine exprimat într-un poem intitulat *Tovarășe Napoleon*, compus de Minimus și care suna astfel:

"Părinte al copiilor,
Izvor al bucuriilor,
Stăpîn care ne dă hrana!
O, cum mi-e sufletul un con
De foc, dacă mă uit cu dor
La ochiu-ți calm, poruncitor,
Precum un soare fără nor,
Tovarășe Napoleon!

De la tine noi toți primim
Tot ce din inimă dorim,
Burți pline-n fiecare zi, paie noi în fiecă cotlon,
Orice-animal, mare sau mic,
În somn nu are griji, nimic,
Tu ne veghezi ca un tătuc,
Tovarășe Napoleon!
De-aș fi avut un purcel mic,
Pînă să fi crescut un pic,
Cît o sticlă de un litru, cît un sul lung de carton,
Să-l fi-nvățat ar fi trebuit
Fidel să fie, dăruit,
Iar primul lui guiț rostit:
«Tovarășe Napoleon!»"

Napoleon aprobă acest cîntec și dispuse să fie copiat pe peretele hambarului cel mare, la celălalt capăt față de cele Șapte Precepte. Poemul era dominat de un portret al lui însuși, din profil, executat de Squealer cu vopsea albă.

Între timp, prin intermediul lui Whympers, Napoleon se angajase în tratative complicate cu Frederick și Pilkington. Sterul de cherestea încă nu fusese vîndut. Dintre cei doi, Frederick era mai nerăbdător să pună mîna pe ea, dar nu voia să ofere un preț rezonabil, în același timp, circulau zvonuri noi că Frederick și oamenii lui ar fi complotat să atace Ferma Animalelor și să distrugă moara de vînt, a cărei construire ațîțase în el o gelozie furioasă. Se știa că Snowball încă se mai ascundea la ferma Pinchfield. Pe la mijlocul verii, animalele se alarmară cînd auziră trei găini, care ieșiseră în față, mărturisind că, instigate de Snowball, intraseră într-un complot pentru uciderea lui Napoleon. Fură imediat executate și noi precauții luate pentru siguranța lui Napoleon. Patru ciini îi păzeau patul noaptea, cîte unul la fiecare colț, iar un porc tînăr, care se numea Pinkeye, primi sarcina de a gusta din toată hrana lui înainte ca el să mănînce, de teamă să nu fi fost otrăvită.

Cam în același timp, se comunică faptul că Napoleon aranjase să vîndă sterul de cherestea domnului Pilkington; avea de gînd, de asemenea, să încheie o înțelegere pentru schimbul anumitor produse între Ferma Animalelor și Foxwood. Relațiile Napoleon-Pilkington, deși se manifestau doar prin Whympers, erau acum aproape de prietenie. Animalele nu aveau încredere în Pilkington, ca om ce era, dar îl preferau cu mult lui Frederick, de care se temeau și pe care-l detestau. Pe măsura trecerii verii, pe cînd moara de vînt se apropia de sfîrșit, zvonurile despre un iminent atac trădător creșteau tot mai mult. Se spunea că Frederick ar fi intenționat să aducă împotriva lor douăzeci de oameni, toți înarmați cu puști, și că deja ar fi mituit magistrații și poliția, așa că, dacă el ar fi reușit să obțină titlurile de proprietate ale Fermei Animalelor, ei nu ar fi pus întrebări. Mai mult decît atîta, de la Pinchfield se scurgeau știri despre sălbăticia cumplită cu care Frederick își trata animalele. Biciuise un cal bătrîn pînă îl omorîse, își infometa vacile, omorîse un ciine aruncîndu-l într-un cuptor, se distra seara făcînd cocoșii să se lupte între ei cu bucăți de lame legate de pînteni. Sîngele animalelor fierbea de furie cînd auzeau că asemenea blestemății li se făceau tovarășilor lor și uneori cereau să li se dea voie să meargă, *in corpore*, să atace ferma Pinchfield, să-i alunge pe oameni și să elibereze animalele. Dar Squealer le sfătui să evite acțiunile pripite și să aibă încredere în strategia tovarășului Napoleon.

Cu toate acestea, sentimentele împotriva lui Frederick rămăseră intense. Într-o duminică dimineața, Napoleon apărură în hambar și explică: niciodată nu avusese intenția să vîndă sterul de cherestea lui Frederick; socotea acest lucru sub demnitatea lui, zise el, de a avea relații de afaceri cu ticăloși de teapa lui. Porumbeilor, care încă mai erau trimiși să răspîndească amănunte despre Revoluție, li se interzise să mai pună piciorul oriunde la Foxwood și li se ordonă, de asemenea, să renunțe la sloganul lor dinainte, "Moarte umanității!", pentru

"Moarte lui Frederick!". La sfârșitul verii, încă o mașinație de-a lui Snowball ieși la iveală. Recolta de grâu era plină de buruieni și se descoperi că, într-una din vizitele lui nocturne, Snowball amestecase grâul cu semințe de buruieni. Un gînsac pârtaș la complot își mărturisii vina lui Squealer și imediat se sinucise înghițind boabe de mătrăgună. Animalele aflară că Snowball nu primise niciodată, așa cum crezuseră multe dintre ele pînă atunci, ordinul "Erou Animal — Clasa întâi". Aceasta era doar o legendă răspîdită, la cîtva timp după Bătălia de la Grajdul Vacilor, de către Snowball însuși. Ba încă, departe de a fi fost decorat, el fusese blamat pentru că dovedise lașitate în luptă. O dată în plus, unele dintre animale auziră acest lucru cu o oarecare consternare, dar Squealer reuși să le convingă, în scurt timp, că memoria le juca o festă.

Toamna, cu un efort teribil, epuizant — pentru că recolta trebuia strînsă aproape în același timp —, terminară moara de vînt. Mașinile nu fuseseră încă instalate, iar Whympers ducea tratative pentru procurarea lor, dar structura fusese definitivată. Cu cîte o dificultate la fiecare pas, în ciuda lipsei de experiență, a uneltelor primitive, a ghinionului și a trădărilor lui Snowball, munca fusese sfîrșită cu o punctualitate de ceasornic în ziua stabilită! Epuizate, dar mîndre, animalele se plimbau de jur împrejurul capodoperei lor, care, în ochii lor, părea și mai frumoasă decît fusese cînd o construiseră prima oară. Mai mult de atît, zidurile erau acum de două ori mai groase decît înainte. Nimic altceva în afară de explozibile nu le-ar fi dărimat de data asta! Și, cînd se gîndeau cum munciseră, ce clipe de descurajare depășiseră și ce enormă schimbare urma să intervină în viața lor cînd aripile aveau să se învîrtească și dinamurile să funcționeze — cînd se gîndeau la toate aceste lucruri, oboseala li se risipea și zburda de jur împrejurul morii de vînt scoțînd strigăte de triumf. Napoleon însuși, însoțit de cîinii lui și cocoșul cel tînăr, veni să inspecteze lucrarea terminată; feliicită personal animalele pentru realizarea lor și anunță că moara urma să se numească Moara Napoleon.

Două zile mai tîrziu, animalele fură convocate pentru o ședință specială în hambar și rămaseră mute de uimire cînd Napoleon le comunică faptul că vînduse sterul de chereștea lui Frederick. În ziua următoare, căruțele lui Frederick trebuiau să vină și să înceapă transportul. De-a lungul întregii perioade cît pîruse prieten cu Pilkington, Napoleon fusese, în realitate, în înțelegere secretă cu Frederick.

Orice relații cu ferma Foxwood fură rupte; lui Pilkington i se transmiseră mesaje insultătoare. Porumbeilor li se spuse să evite ferma Pinchfield și să-și înlocuiască sloganul "Moarte lui Frederick!" cu "Moarte lui Pilkington!". În același timp, Napoleon asigură animalele că poveștile despre un iminent atac asupra Fermei Animalelor erau complet mincinoase, iar istoriile despre sălbăticia lui Frederick față de animalele sale fuseseră, în mare parte, exagerate. Toate aceste zvonuri își aveau izvorul în activitatea lui Snowball și a agenților lui. Se vădea acum că Snowball, de fapt, nu se ascundea la ferma Pinchfield și nici nu fusese acolo în viața lui; el trăia — într-un lux formidabil, așa se spuse — la Foxwood și, în realitate, fusese plătit de Pilkington ani în șir.

Porcii erau extaziați în fața șireteniei lui Napoleon. Părînd să fie prieten cu Pilkington, el îl forțase pe Frederick să ridice prețul cu douăsprezece lire sterline. Dar calitatea superioară a gîndirii lui Napoleon, zise Squealer, era ilustrată de faptul că nu avea încredere în nimeni, nici chiar în Frederick. Acesta voise să plătească pentru chereștea cu ceva ce se numea cec, adică, pare-se, o bucată de hîrtie cu o promisiune de plată scrisă pe ea. Dar Napoleon era prea inteligent pentru așa ceva. El solicitase plata în bancnote concrete de cinci lire, care urmau să fie predate înainte de ridicarea materialului. Frederick plătise deja; iar suma plătită de el era exact gît trebuia pentru a cumpăra mașinile necesare morii de vînt.

În vremea aceasta, chereștea era luată de acolo în mare grabă. După ce fu luată în întregime, se ținu o altă ședință specială în hambar, pentru ca animalele să cerceteze bancnotele lui Frederick. Zîmbind cuprins de beatitudine și purtîndu-și ambele decorații, Napoleon se odihnea pe un strat de paie, pe platformă, cu banii alături, așezați ordonat pe o farfurie de porțelan din bucătăria casei. Animalele treceau încet, în șir, și fiecare se holba la ei. Boxer își întinse nasul să miroase bancnotele; foițele acelea albe subțiri se mișcă și foșniră sub răsufierea lui.

Trei zile după aceea, se iscă o teribilă harababură. Whympers, cu fața de o paloare cadaverică, veni gonind pe cărare cu bicicleta, o aruncă pe jos în curte și se năpusti direct în casă. În clipa următoare, un răget de furie sugrumat se auzi din apartamentele lui Napoleon. Vestea despre ceea ce se întîmplase se răspîndi prin fermă ca focul grecesc. Bancnotele erau false! Frederick obținuse chereștea de degeaba!

Napoleon convocă animalele imediat și, cu o voce cumplită, pronunță condamnarea la moarte a lui Frederick. Cînd avea să fie prins, zise el, Frederick avea să fie fiert de viu. În același timp, el avertiză că, după acest fapt de trădare, erau de așteptat lucrurile cele mai rele. Frederick și oamenii lui își puteau lansa în orice moment atacul de mult plănuit. Fură postate santinele la fiecare intrare în fermă. În plus, patru porumbei fură trimiși la Foxwood cu un mesaj de conciliere care, se spera, avea să reușească a restabili bunele relații cu Pilkington.

Atacul porni chiar în dimineața următoare. Animalele își luau masa de dimineață cînd

pazniciei veniră în goana mare, cu vestea că Frederick și acoliții lui intraseră deja pe poarta cu cinci drugi. Cu destul curaj, animalele ieșiră înaintea lor, dar, de această dată, nu mai avură victoria ușoară din Bătălia de la Grajdul Vacilor. Erau cincisprezece oameni, cu vreo șase puști în total și aceștia deschiseră focul imediat ce ajunseră la cincizeci de metri depărtare. Animalele nu puteau face față cumplitelor detunături și alicelor care le împungeau; în ciuda eforturilor lui Napoleon și ale lui Boxer de a le regrupa, fură alungate în, scurt timp. Cîteva dintre ele erau deja rănite. Își găsiră cu toatele adăpost în clădirile fermei, de unde priveau cu grijă prin crăpăturile pereților și prin găurile de la noduri. Întreaga pășune, inclusiv moara de vînt, se găsea în mîinile dușmanului. Pe moment, Napoleon însuși părea incurcat. Umbla de colo-colo fără o vorbă, cu coada rigidă vibrîndu-i. Arunca priviri întrebătoare către Foxwood. Dacă Pilkington și oamenii lui i-ar fi ajutat, ar mai fi putut încă ieși învingători în ziua aceea. Dar, în clipa respectivă, cei patru porumbei care fuseseră trimiși cu o zi înainte se întoarseră, iar unul dintre ei purta în cioc o bucată de hîrtie de la Pilkington. Pe ea erau scrise cu creionul cuvintele: "Așa vă trebuie".

Între timp, Frederick și oamenii lui se opriseră lingă moara de vînt. Animalele îi urmăreau și scoaseră toate un murmur de dezaprobare. Doi dintre oameni, cu o rangă de fier și un baros, intenționau să dărîme moara de vînt.

— Imposibil! țipă Napoleon. Am construit zidurile mult prea groase pentru așa ceva. Nici într-o săptămînă n-ar putea s-o dărîme. Curaj, tovarăși!

Dar Benjamin urmărea cu atenție mișcările oamenilor. Cei doi cu barosul și cu drugii de fier făceau o gaură la baza morii. Încet și aproape cu un aer de amuzament, Benjamin aproba din botul său lung.

— Mă gîndeam eu că așa or să facă, zise el. Nu vedeți ce fac? Într-o clipă or să pună praf de pușcă în gaura aia.

Îngrozite, animalele așteptăjă. Eră imposibil să se aventureze atunci afară din adăpostul care erau clădirile. După cîteva minute, îi văzură pe oameni' fugind în toate direcțiile. Apoi se auzi un zgomot asurzitor. Porumbeii se învîrtejiră prin aer și toate animalele, cu excepția lui Napoleon, se aruncară pe burtă și își ascuseră fețele. Cînd se ridicară, pe locul unde fusese moara de vînt eia acum un nor uriaș de fum negru. Vîntul îl împrăștie încet. Moara de vînt încetase să mai existe!

La vederea acestui lucru, animalelor le reveni curajul. Frica și disperarea resimțite cu o clipă mai devreme se încăseră în furia împotriva acelei fapte ticăloase, josnice. Un strigăt puternic de răzbunare se înalță și, fără a mai aștepta noi ordine, animalele atacară ca un singur trup și se îndreptară direct spre inamic. De data aceasta, nu băgară în seamă alicele cumplite care le cădeau asupra ca grindina. Lupta fu sălbatică și dureroasă. Oamenii traseră de mai multe ori, iar cînd animalele se apropiară, începură să le lovească cu ciomegele și cu bocancii lor grei. O vacă, trei oi și două gîște fură omorîte și aproape toată lumea era rănită. Pînă și Napoleon, care dirija operațiunile din spate, avea sfircui cozii smuls de un plumb. Dar nici oamenii nu scăpară nevătămați. Trei din ei avură capetele sparte de loviturile copitelor lui Boxer; altul avu pantalonii aproape sfîrtecați de Jessie și Bluebell; altul fu străpuns în burtă de cornul unei vaci. Iar cînd cei nouă cîini din garda lui Napoleon, pe care-i instruiseră să ocolească la adăpostul gardului viu, apărură brusc de pe flanc lătrînd fioroși, panica îi cuprinse pe oameni. Văzură că se aflau în pericolul de a fi înconjurați. Frederick țipă la oamenii lui să iasă cît timp mai aveau o cale liberă, iar în clipa următoare, dușmanul laș fugea ca să-și salveze viața. Animalele îi urmăriră pînă la marginea cîmpului și plasară încă o serie de lovituri, pe cînd ei forțau drumul prin gardul de spini. Învinseseră, dar erau obosite și singerau. Se îndreptară încet și schiopătînd înapoi spre fermă. Vederea tovarășilor lor morți întinși în iarbă le mișcă pe cîteva pînă la lacrimi. Și, pentru cîteva minute, se opriră cu o tăcere plină de regrete la locul unde se înălțase odată moara de vînt. Da, dispăruse; aproape orice urmă a trudei lor dispăruse! Pînă și fundațiile erau parțial distruse. Iar pentru a o reconstrui nu mai puteau, de data aceasta, folosi pietrele căzute, pentru că și pietrele dispăruseră. Forța exploziei le aruncase la distanțe de sute de metri. Era ca și cum moara de vînt nici nu ar fi fost vreodată acolo.

Pe cînd se apropiiau de fermă, Squealer care, în mod inexplicabil, fusese absent în timpul luptei, veni spre ele țăpăind, dînd din coadă și radiind de satisfacție. Iar animalele auziră, din direcția clădirilor fermei, salva solemnă a unei puști.

— Pentru ce trage pușca? întrebă Boxer.

— Pentru a celebra victoria noastră, țipă Squealer.

— Ce victorie? întrebă Boxer. Genunchii îi singerau, pierduse o potcoavă și-și crăpase o copită, iar o duzină de alice i se înfipseseră în piciorul din spate.

— Cum ce victorie, tovarășe? Nu am alungat noi dușmanul de pe pămîntul nostru — pămîntul sfînt al Fermei Animalelor?

— Dar au distrus moara de vînt. Și muncisem la ea doi ani!

— Și ce contează? Vom construi altă moară de vînt. Vom construi și șase mori de vînt, dacă o să vrem. Nu apreciezi, tovarășe, lucrul colosal pe care l-am făcut. Dușmanul ocupa chiar acest pămînt pe care stăm noi acum. Și iată — grație conducerii tovarășului Napoleon

— am recîștigat fiecare palmă de pămînt!

— Atunci am recîștigat ceea ce avusesem dinainte, zise Boxer.

— Asta este victoria noastră, răspunse Squealer.

Intrară cu toții șchiopătînd în curte. Alicele de sub pielea piciorului lui Boxer dureau tare. El vedea înaintea acum munca grea a reconstruirii morii de vînt din temelii și deja, în imaginația lui, își aduna puterile pentru acest lucru. Și, pentru întia oară, îi trecu prin minte faptul că avea unsprezece ani și că s-ar fi putut ca mușchii lui puternici să nu mai fi fost exact ce fuseseră odată.

Dar, cînd văzură steagul verde fluturînd și auziră pușca trăgînd din nou — trase de șapte ori în total — apoi cînd ascultară discursul lui Napoleon care le felicita pentru conduita lor, animalelor li se păru și lor că, la urma urmei, cîștigaseră o mare victorie. Celor ce căzuseră în luptă li se făcură funeralii solemne. Boxer și Clover traseră căruța care servea drept dric și Napoleon însuși merse în fruntea procesiunii. Două zile întregi fură rezervate celebrărilor. Avură loc cîntece, discursuri, alte salve de pușcă și fiecare animal căpătă ca răsplată cite un măr, fiecare pasăre cite două uncii de grîu și fiecare ciine cite trei biscuiți. Se anunță că bătălia avea să se numească Bătălia pentru Moara de Vînt și că Napoleon instituisese o nouă decorație, "Ordinul Drapelului Verde", pe care și-o conferise lui însuși. În contextul bucuriei generale, afacerea ghinionistă cu bancnotele fu uitată. După cîteva zile, se întîmplă ca porcii să dea peste o ladă cu whisky în pivnițele casei. Fusesse trecută cu vederea la început, cînd ocupaseră casa. În noaptea aceea, din direcția casei se auzi zgomot de cîntece zbierate în gura mare, amestecate, spre surpriza tuturor, cu accente din *Animale din Anglia*.

În jurul orei nouă și jumătate, Napoleon, care purta o pălărie-melon veche de-a domnului Jones, fu văzut limpede ieșind pe ușa din spate, galopînd rapid în jurul curții și apoi dispărînd înapoi înăuntru. Dimineața, însă, o tăcere adîncă plutea peste casă, de parcă nici un porc nu mai mișca. Era aproape ora nouă cînd apărură Squealer, mergînd încet și abătut, cu ochii tulburi, cu coada atîrnîndu-i bleagă și cu toate simptomele unei boli serioase. El adună toate animalele și le spuse că avea o veste îngrozitoare să le împărtășească. Tovarășul Napoleon era pe moarte!

Un țipăt de disperare se înălță. Fură așternute paie în fața ușilor casei, iar animalele mergeau pe vîrfuri. Cu lacrimi în ochi se întrebau unele pe altele ce s-ar fi făcut dacă avea să dispară Conducătorul lor. Un zvon se răspîndi și anume că Snowball reușise, în cele din urmă, să introducă otravă în mîncarea lui Napoleon. La ora unsprezece, Squealer ieși să facă o altă comunicare. Ca un ultim act al său pe lume, tovarășul Napoleon decretase solemn: băutul de alcool se pedepsea cu moartea.

Spre seară, totuși, Napoleon părea să se simtă ceva mai bine, iar în dimineața următoare Squealer le putu spune că el înaintase mult pe drumul însănătoșirii. În seara acelei zile, Napoleon se întorsese la lucru, iar a doua zi se află că-l instruisese pe Whymper să caute la Willingdon niște cărți despre fierberea și distilarea berii. O săptămînă mai tîrziu, Napoleon dădu ordine ca mica pășune din spatele livezii, care înainte fusesse destinată animalelor trecute de vîrsta muncii, să fie arată. Se dădu explicația că pășunea era epuizată și că trebuia replantată; în curînd se află că Napoleon intenționa să planteze acolo orz.

Cam în această vreme avu loc un incident pe care aproape nimeni nu și-l putu explica. Într-o noapte, în jurul orei douăsprezece, se auzi un zgomot puternic în curte și animalele dădură fuga din stăulele lor. Era o noapte cu lună. La picioarele peretelui din capăt al hambarului cel mare, acolo unde erau scrise cele Șapte Precepte, se afla o scară ruptă în două. Squealer, buimăcit pe moment, stătea întins lîngă ea și aproape, la îndemîna lui, zăceau un felinar, o pensulă și un borcan răsturnat de vopsea albă. Ciinii făcură imediat un cerc în jurul lui Squealer și-l escortară înapoi spre casă de îndată ce putu umbla. Nici un animal nu fu în stare să-și închipuie ce însemna acest lucru, afară de bătrînul Benjamin care dădea din bot cu un aer de știutor și părea a înțelege, dar nu voia să spună nimic.

Dar, cîteva zile mai tîrziu, Muriel, citind cele Șapte Precepte, observă că mai era unul din ele pe care animalele îl reținuseră incomplet. Crezuseră că al Cincilea Precept suna: "Nici un animal nu va bea alcool", dar mai erau două cuvinte pe care le uitaseră. De fapt, Preceptul suna astfel:

NICI UN ANIMAL NU VA BEA ALCOOL ÎN EXCES

Capitolul IX

Copita crăpată a lui Boxer se vindecă foarte încet. Reconstruirea morii de vînt începuse în ziua în care se sfîrșiseră serbările victoriei. Boxer refuză să-și ia chiar și o singură zi liberă și făcu o problemă de onoare din a nu lăsa să se vadă ce dureri resimțea. Seara îi mărturisea lui Clover, în particular, că-l dureau copita foarte tare. Clover i-o trată cu cataplasme de ierburi pe care le pregătea rumegîndu-le și, împreună cu Benjamin, îl sfătuiă pe Boxer să muncească mai puțin.

— Plăminii unui cal nu rezistă la infinit, îi spunea ea.

Dar Boxer nu voia să asculte. Spunea că nu-i mai rămăsese decât o singură ambiție reală, și anume să vadă moara pe drumul cel bun înainte ca el să atingă vârsta ieșirii la pensie.

La început, când fuseseră formulate pentru prima oară legile Fermei Animalelor, vârsta pensionării fusese fixată pentru porci și cai la doisprezece ani, pentru vaci la paisprezece ani, pentru ciini la nouă, pentru oi la șapte, iar pentru găini și găște la cinci. Fuseseră hotărâte pensii de bătrînețe generoase. Până atunci, nici un animal nu ieșise, de fapt, la pensie, dar, în ultima vreme, problema se discutase tot mai mult. Acum, că terenul cel mic din spatele livezii fusese rezervat orzului, se vorbea că un colț al pășunii celei mari urma să fie împrejmuț și transformat în pășune pentru animalele bătrîne. Se spunea că, pentru un cal, pensia urma să fie de cinci livre de porumb pe zi, iar pe timpul iernii de cincisprezece livre de fin, plus un morcov sau, poate, un măr cu ocazia sărbătorilor publice. A douăsprezecea aniversare a lui Boxer urma să fie la sfârșitul anului următor, între timp, viața era grea. Iarna fu la fel de friguroasă ca și cea precedentă, iar hrana încă și mai puțină. O dată în plus, fură reduse toate rațiile, cu excepția celor ale porcilor și ciinilor. Squealer argumentă că o egalitate prea rigidă a rațiilor ar fi fost contrară principiilor Animalismului. În orice caz, el nu avu nici o dificultate în a le demonstra celorlalte animale că, în realitate, *nu* le lipseau alimentele, indiferent de aparențe. Pentru o vreme, desigur, se dovedise necesară o reșezare a rațiilor — Squealer vorbea întotdeauna despre acest lucru spunând "reșezare", niciodată "reducere" — dar, în comparație cu zilele lui Jones, îmbunătățirea era uriașă. Citind cifrele cu o voce ascuțită, rapidă, el le demonstră în amănunt că aveau mai mult ovăz, mai mult fin, mai mulți napi decât avuseseră pe vremea lui Jones, că munceau mai puține ore, că apa de băut era mai bună calitativ, că trăiau mai mult timp, că un număr mai mare dintre puii lor supraviețuiau mortalității infantile și că aveau mai multe paie în staule și sufereau mai puțin din cauza puricilor. Animalele credeau fiecare cuvânt. Adevărul era că Jones și tot ceea ce reprezenta el li se șterseseră, aproape din minte. Știau că viața, în acele zile, era grea și cu lipsuri, că le era adeseori foame și frig și că, de obicei, dacă nu dormeau, munceau. Dar fără îndoială că fusese mai rău pe vremuri. Le plăcea să creadă în acest fel. Pe lângă asta, pe vremea aceea fuseseră în stare de sclavi, iar acum erau în libertate și aici rezida întreaga diferență, după cum nu uita să le reamintească Squealer.

Existau acum mai multe guri de hrănit. Toamna, cele patru scroafe fătaseră aproape deodată, dînd naștere cu totul la treizeci și unu de purcei. Aceștia erau bălțați și, de vreme ce Napoleon era singurul mascul nejugănit de la fermă, paternitatea lor era posibil de ghicit. Se anunță mai tirziu că, după ce aveau să fie procurate cărămizi și cherestea, urma să se construiască o sală de clasă în grădina casei. Deocamdată, purceii își primeau educația de la Napoleon însuși, în bucătăria casei. Își făceau exercițiile în grădină și li se interzicea să se joace cu alte animale tinere. Cam în această vreme, de asemenea, se institui regula ca, atunci cînd un porc și un alt animal se întâlneau pe cărare, acel alt animal să cedeze trecerea; și, tot așa, ca porcii, indiferent de rangul lor, să aibă privilegiul de a purta panglici verzi la cozi în zilele de duminică.

Ferma avusese un an destul de bogat, dar încă nu avea destui bani. Trebuiau procurate cărămizile, nisipul și varul pentru sala de clasă și urma să se reia campania de economii pentru mașinile morii de vînt. Apoi, mai erau uleiul de lampă și luminările pentru casă, zahărul pentru masa personală a lui Napoleon — el le interzicea zahărul celorlalți porci, pe motiv că s-ar fi îngrășat — și toate lucrurile uzuale, cum erau uneltele, cuiele, sfoara, cărbunele, cablul și biscuiții pentru ciini. Un stog de fin și o parte a recoltei de cartofi fură vîndute, iar contractul pentru ouă majorat la șase sute de bucăți pe săptămînă, așa încît, în anul acela, găinile abia dacă mai scoaseră destui pui pentru a-și menține numărul la același nivel. Rațiile, reduse în decembrie, fură din nou reduse în februarie și felinarele fură interzise în staule pentru a se economisi ulei. Dar porcii păreau s-o ducă destul de bine și, de fapt, se îngrășau, orice s-ar fi întîmplat. Într-o după-amiază, spre sfîrșitul lui februarie, un miros cald, bogat, apetisant, așa cum animalele nu mai mirosiseră niciodată, se răspîndi peste curte din micul atelier de fabricare a berii, atelier ridicat pe vremea lui Jones și care se afla în spatele bucătăriei. Cineva spuse că era miros de orz copt. Animalele adulmecară aerul înfometate și se întrebă dacă nu cumva li se pregătea un terci cald pentru cină. Dar nu apărură nici un terci cald, iar în duminica următoare se anunță că, de atunci înainte, tot orzul avea să le fie rezervat porcilor. Cimpul din spatele livezii fusese deja însămințat cu orz. Și, în curînd, se răspîndi vestea că fiecare porc primea acum o rație de jumătate de litru de bere pe zi, iar Napoleon o jumătate de galon, care i se servea întotdeauna în castronul de supă Crown Derby.

Dar, dacă existau greutăți de suportat, acestea erau parțial atenuate de faptul că viața avea, în zilele acelea, o mai mare demnitate decât avusese în trecut. Erau mai multe cîntece, mai multe discursuri, mai multe manifestații. Napoleon ordonase ca, o dată pe săptămînă, să se țină ceva numit Demonstrație Spontană, al cărei scop era să celebreze luptele și victoriile Fermei Animalelor. La ora hotărîtă, animalele își părăseau lucrul și mărșăluiau în jurul

incintelor fermei în formație militărească: porcii în frunte, apoi caii, vacile, oile și la urmă orătăniile. Ciinii flancau procesiunea și, în fruntea tuturor, mărșăluia cocoșul negru al lui Napoleon. Boxer și Clover purtau întotdeauna între ei un drapel având desenate copita și cornul și cuvintele: "Trăiască tovarășul Napoleon!". După aceea, urmau recitări de poezii compuse în onoarea lui Napoleon și un discurs al lui Squealer, care oferea date concrete privind ultimele creșteri ale producției alimentare; uneori, se trăgea și cite o salvă de pușcă. Oile erau cele mai înfocate adepți ale Demonstrațiilor Spontane și, dacă cineva se plîngea — cum făcuseră câteva animale cînd nici porcii, nici ciinii nu se aflau prin apropiere — că pierdeau timpul cu asta și că stăteau foarte, mult în frig, oile le închideau cu siguranță gura cu o behăială tunătoare de "Patru picioare bine, două picioare rău!". Dar, în general, animalele le plăceau aceste celebrări. Găseau reconfortant faptul de a li se reaminti că, la urma urmei, erau cu adevărat proprii lor stăpîni și că munca pe care o depuneau era în interesul lor personal. Așa încît, luate cu cîntecele, cu procesiunile, cu listele de cifre ale lui Squealer, cu detunătura puștii, cîntatul cocoșului și fluturatul steagului, mai puteau uita că aveau burțile goale, asta cel puțin o parte din timp.

În aprilie, Ferma Animalelor fu proclamată republică și se dovedi necesară alegerea unui președinte. Existînd un singur candidat, Napoleon, acesta fu ales în unanimitate. În aceeași zi, se comunică faptul că fuseseră descoperite noi documente care puneau mai departe în lumină complicitatea lui Snowball cu Jones. Se părea acum că Snowball nu numai — așa cum își imaginaseră animalele înainte — că încercase să piardă Bătălia de la Grajdul Vacilor cu ajutorul unei stratageme, ci chiar luptase pe față de partea lui Jones. În realitate, el era cel care condusesese forțele omenesti și dăduse atacul în luptă, cu lozinca "Trăiască umanitatea!" pe buze. Rănile de pe spinarea lui Snowball, pe care câteva dintre animale își mai aminteau că le văzuseră, fuseseră provocate de colții lui Napoleon.

Pe la mijlocul verii, Moise, corbul, reapăru brusc la fermă, după o absență de mai mulți ani. Era absolut neschimbat, tot nu muncea deloc și vorbea pe același ton dintotdeauna despre Muntele de Zahăr Candel. Se cocoța pe cite un buștean, dădea din aripile lui negre și vorbea ore întregi oricui stătea să-l asculte.

— Acolo sus, tovarăși, spunea el solemn, arătînd spre cer cu ciocul lui mare, acolo sus, exact de cealaltă parte a norului aceuia cenușiu pe care-l vedeți — acolo se înalță Muntele de Zahăr Candel, țara aceea fericită unde noi, bietele animale, ne vom găsi odihna de veci pentru truda noastră!

El pretindea chiar că ar fi fost acolo într-unul din zborurile lui mai înalte și că ar fi văzut nesfîrșitele cîmpuri de trifoi și turtele de sămînță de in și zahărul cubic care creșteau pe arbuști.

Multe dintre animale îl credeau. Viețile lor, gîndeau ele, însemnau acum înfometare și trudă; nu era drept și just să existe o lume mai bună altundeva? Un lucru dificil de determinat era atitudinea porcilor față de Moise. Ei declarară cu toții, disprețuitori, că poveștile lui despre Muntele de Zahăr Candel erau minciuni, dar, totuși, îi îngăduiră să rămînă la fermă, fără să muncească, dîndu-i-se aprobare pentru o sută de grame de bere pe zi.

După ce i se vindecă rana de la copită, Boxer munci mai mult ca niciodată. Și, în realitate, toate animalele munciră ca sclavii în anul acela. În afară de munca obișnuită de la fermă și de reconstruirea morii de vînt, mai era școala pentru porcii cei tineri, care fu începută în martie. Uneori, orele lungi de muncă și hrana insuficientă erau greu de suportat, dar Boxer nu șovăia niciodată. Din nimic ce spunea sau făcea, el nu dădea vreun semn că puterea lui nu ar mai fi fost ceea ce era odată. Numai ca aspect se mai schimbaseră puțin: pielea îi era mai puțin lucioasă și coapsele lui mari parcă se mai micșoraseră. Celelalte animale spuneau:

— Boxer o să se întrezeze cînd o să iasă iarba de primăvară.

Dar primăvara sosi și Boxer nu se întrema. Uneori, pe panta care ducea către vîrfurile carierei, cînd își încorda mușchii împotriva greutății vreunui bolovan mare, parcă nu mai exista nimic să-l țină pe picioare afară de voința lui de a continua. În asemenea momente, buzele lui formau cuvintele "O să muncesc mai mult", dar voce nu mai avea. O dată în plus Clover și Benjamin îl preveniră să-și vadă și de sănătate, dar Boxer nu-i băgă în seamă. A douăsprezecea lui aniversare se apropia. Nu-i păsa ce se întîmpla atîta timp cît reușea să adune o provizie bună de piatră înainte de a ieși la pensie.

Într-o seară tîrziu, vara, un zvon brusc înconjură ferma, că Boxer pățise ceva. Ieșise singur să care o încărcătură de piatră pînă la moara de vînt. Și aproape sigur zvonul era adevărat. Cîteva minute mai tîrziu, doi porumbei veniră în grabă cu vestea:

— Boxer a căzut! Zace pe-o parte și nu se poate ridica!

Cam jumătate din animalele fermei se repeziră spre movila unde se înălța moara de vînt. Acolo se afla Boxer, zăcînd între oiștile de lemn ale căruței, cu gîtul întins, incapabil să-și ridice pînă și capul. Ochii îi erau împăienjeniți, crupele îi luceau de sudoare. Un firîșor de sînge i se strecurase afară din bot. Clover se lăsă în genunchi lîngă el.

— Boxer, strigă ea, ce faci?

— Plăminul, zise Boxer cu o voce stinsă. Nu contează. Cred că o să puteți termina moara de vînt și fără mine. S-a strîns o cantitate de piatră destul de mare. În orice caz, nu mai aveam decît o lună. Ca să fiu sincer, îmi doream pensionarea. Și, poate, cum și Benjamin îmbătrînește, o să-l lase să iasă la pensie în același timp și să-mi țină de urît.

— Trebuie să găsim ajutor imediat, zise Clover. Să fugă cineva să-i spună lui Squealer ce s-a întîmplat.

Toate celelalte animale alergară imediat înapoi spre casă pentru a-i da lui Squealer vestea. Numai Clover rămase, și Benjamin, care se așeză lângă Boxer și, fără să scoată o vorbă, începu să alunge muștele de pe el cu coada lui lungă. După aproape un sfert de oră, apărură Squealer, plin de înțelegere și îngrijorare. Tovarășul Napoleon aflase cu cea mai profundă mîhnire de această întîmplare nefericită a unuia dintre cei mai loiali lucrători de la fermă și ducea deja discuții pentru a-l trimite pe Boxer la tratament la spitalul din Willingdon. Animalele fură oarecum tulburate la această veste. Afară de Mollie și Snowball, nici un alt animal nu părăsise ferma și nu le plăcea să-și știe tovarășul bolnav în mîinile oamenilor. Totuși, Squealer le convinse cu ușurință că veterinarul din Willingdon putea să trateze cazul lui Boxer mai bine decît se putea la fermă. Și, după aproape o jumătate de oră, cînd Boxer își mai revenise întrucîtva, el fu cu greutate ridicat pe picioare și reuși să se tîrască înapoi în grajd, unde Clover și Benjamin îi pregătiseră un strat bun de paie.

În următoarele două zile, Boxer rămase în grajd. Porcii îi trimiseseră o sticlă mare cu un medicament roz pe care o găsiseră în dulăpiorul medical din baie, iar Clover i-l administra lui Boxer de două ori pe zi, după mese. Serile, stătea lângă el și-i vorbea, iar Benjamin îl apăra de muște. Boxer afirma că nu-i părea rău de ce se întîmplase. Dacă se însănătoșea complet, s-ar fi putut aștepta să mai trăiască alți trei ani și aștepta cu nerăbdare zilele pașnice pe care urma să le petreacă în colțul pășunii celei mari. Ar fi fost prima oară cînd ar fi avut timp de odihnă și de cultivare. Intenționa, zise el, să-și dedice restul vieții învățării celorlalte douăzeci și două de litere ale alfabetului.

Totuși, Benjamin și Clover nu puteau sta cu Boxer decît după orele de muncă, iar camionul veni să-l ia pe la mijlocul zilei. Animalele erau toate la muncă, la plivit de napi, sub supravegherea unui porc și se mirară să-l vadă pe Benjamin venind în galop din direcția clădirilor fermei, scoțînd răgete cît putea de tare. Era prima oară că îl vedeau pe Benjamin într-adevăr agitat, era prima oară că îl vedea, cineva galopînd.

— Repede, repede! țipă el. Veniți imediat! Îl iau pe Boxer!

Fără a mai aștepta ordine de la porc, animalele lăsară lucrul și se repeziră înapoi spre clădirile fermei. Văzură în curte un camion mare, închis, tras de doi cai, cu niște cuvinte scrise pe laturi; pe locul vizitiului ședea un om cu figură șmecheră și cu un melon scund. Staulul lui Boxer era gol. Animalele se înghesuiră în jurul camionului.

— La revedere, Boxer! ziseră ele în cor, la revedere!

— Proștilor! țipă Benjamin, țopăind în jurul lor și bătătorind pămîntul cu copitele lor mici. Proștilor! Nu vedeți ce scrie pe peretele camionului ăstuia?

Acest lucru dădu animalelor un răgaz și se făcu tăcere. Muriel începu să descifreze cuvintele. Dar Benjamin o împinse la o parte și citi, în mijlocul unei tăceri mormintale:

— "Alfred Simmons, Casap de Cai și Producător de Clei. Willingdon. Comerciant de Piei și Făină de Oase. Asigură Transportul". Nu înțelegeți ce înseamnă asta? Îl duc pe Boxer la tăietorul de cai!

Un țipăt de groază izbucni din piepturile tuturor animalelor. În clipa aceea, omul de pe capră dădu bice cailor și camionul ieși din curte într-un trap alert. Toate animalele îl urmăriră, țipînd cît puteau de tare. Clover se strădui să ajungă în față. Camionul începea să ia viteză. Clover încercă să-și miște membrele greoaie la galop și tot ce reuși fu un galop mic.

— Boxer! țipă ea, Boxer! Boxer! Boxer!

Și, chiar în clipa aceea, ca și cum ar fi auzit strigătele de afară, chipul lui Boxer, cu dunga de-a lungul capului, apărură la fereștră din spatele camionului.

— Boxer! țipă Clover cu o voce teribilă, Boxer! Ieși afară! Ieși afară repede! Te duc la moarte!

Toate animalele preluară strigătul "Ieși afară, Boxer! Ieși afară!", dar camionul ciștiga deja viteză și se îndepărta de ele. Nu era sigur dacă Boxer înțelesese ce spusese Clover. Dar, un moment mai tîrziu, chipul lui dispărură de la fereștră și se auzi zgomotul unui cumplit tam-tam de copite înăuntrul camionului. Boxer încerca să-și forțeze ieșirea. Fusese o vreme cînd doar cîteva lovituri ale copitelor lui ar fi făcut arșice din camion. Dar, vai, forța îl părăsise și, după cîteva clipe, zgomotul bătilor de copite slăbi și se stinse. În disperare de cauză, animalele începură să apeleze la cei doi cai care trăgeau camionul să se oprească.

— Tovarăși, tovarăși! țipară ele, nu-l duceți pe fratele vostru la moarte!

Dar brutele idioate, prea ignorante pentru a realiza ce se întîmpla, își lăsară urechile pe spate și-și iuțiră pasul. Chipul lui Boxer nu mai apărură la fereștră. Prea tîrziu se gîndi cineva să alerge înainte și să închidă poarta cu cinci drugi: în clipa următoare, camionul trecu prin ea și dispărură în viteză pe drum. Boxer nu mai fu văzut niciodată.

După trei zile, se anunță că murise în spitalul din Willingdon, în ciuda faptului că

primise îngrijirea cea mai bună pe care o putea căpăta un cal. Squealer veni să le dea vestea celorlalte animale. El le spuse că fusese acolo în timpul ultimelor ore ale vieții lui Boxer.

— A fost lucrul cel mai emoționant pe care l-am văzut vreodată, zise Squealer, ridicându-și copita pentru a-și șterge o lacrimă. Am fost la căpățiul lui pînă în ultima clipă. Și, la urmă, cînd aproape că nu mai putea vorbi, mi-a șoptit la ureche că unica lui tristețe era că se ducea înainte ca moara de vînt să fie terminată, "Înainte, tovarăși!", așa mi-a șoptit. "Înainte, în numele Revoluției. Trăiască Ferma Animalelor! Trăiască tovarășul Napoleon! Napoleon are întotdeauna dreptate!" — acestea au fost ultimele lui cuvinte, tovarăși.

Aici, atitudinea lui. Squealer se schimbă brusc. El rămase tăcut o clipă și ochii lui mici aruncară priviri suspicioase dintr-o parte într-alta înainte de a continua.

I se adusese la cunoștință, zise el, că un zvon prostesc și răuvoitor se răspîndise în ziua plecării lui Boxer. Unele dintre animale observaseră că vehiculul care îl luase pe Boxer de acolo avea înscrise cuvintele "Casap de Cai" și, în consecință, trăsese concluzia că Boxer era trimis la tăietor. Era aproape de necrezut, zise Squealer, că vreunul dintre animale putea fi atît de prost. Era convins, strigă el cu indignare, dînd din coadă și sărînd de colo-colo, era convins că-și cunoșteau iubitul Conducător, pe tovarășul Napoleon, în culori mai bune de-atît. Dar explicația era realmente foarte simplă. Camionul fusese înainte proprietatea tăietorului de cai și fusese cumpărat de medicul veterinar care încă nu ștersese vechiul nume. De aici răsărise eroarea.

Animalele se simțiră teribil de ușurate auzind acest lucru. Iar cînd Squealer continuă să le dea detalii vizuale ale patului de moarte al lui Boxer, ale grijii admirabile ce i se arătase și ale medicamentelor costisitoare pe care Napoleon le plătise fără să se uite la preț, ultimele lor dubii dispărură, iar părerea de rău pe care o resimțeau pentru moartea tovarășului lor fu moderată de gîndul că, măcar, murise fericit. Napoleon însuși apărură la ședința din prima duminică dimineată și rosti o scurtă cuvîntare în onoarea lui Boxer. Nu fusese posibil, zise el, să se aducă înapoi rămășițele pămîntești ale regretatului lor tovarăș, pentru a putea fi înmormîntate la fermă, dar el ordonase să se facă o coroană mare din laurii din grădina casei și să fie trimisă pentru a fi așezată pe mormîntul lui Boxer. Iar în cîteva zile, porcii intenționau să țină un banchet comemorativ în onoarea lui Boxer. Napoleon își termină discursul reamintind cele două maxime preferate ale lui Boxer: "O să muncesc mai mult" și "Tovarășul Napoleon are întotdeauna dreptate" — maxime pe care fiecare animal ar fi făcut bine să le adopte ca ale sale, zise el.

În ziua prevăzută pentru banchet, camionul unui băcan veni de la Willingdon și livră o ladă mare de lemn la casa fermei. În noaptea aceea, se auzi zgomot de cîntece gălăgioase, urmat de ceva ce păru a fi fost o ceartă violentă și se sfîrși în jurul orei unsprezece cu un formidabil zgomot de sticlă spartă. Nimeni din casă nu se mișcă înainte de amiaza zilei următoare și se răspîndi zvonul că, într-un fel sau altul, porcii făcuseră rost de bani ca să-și cumpere o nouă ladă cu whisky.

Capitolul X

Trecură anii. Anotimpurile soseau și se duceau, iar viețile scurte ale animalelor se stingeau. Veni o vreme cînd nu mai exista nimeni care să-și amintească de zilele vechi dinaintea Revoluției, în afară de Clover, corbul Moise și unii dintre porci.

Muriel murise, Bluebell, Jessie și Pincher muriseră. Și Jones murise — murise într-un azil de alcoolici din altă parte a țării. Snowball fusese dat uitării; nu-l mai țineau minte decît cei cîțiva care îl cunoscuseră. Clover era acum o, iapă bătrînă și greoaie, cu încheieturile țepene și cu o tendință de a face urdori la ochi. Avea doi ani peste vîrsta de pensionare, dar, în realitate, nici un animal nu se pensionase vreodată cu adevărat. Discuțiile de a rezerva un colț din pășune pentru animalele prea bătrîne fuseseră lăsate baltă de mult timp. Napoleon era acum un mascul matur de o sută cincizeci de kilograme. Squealer era atît de gras, încît abia dacă mai putea vedea. Numai bătrînul Benjamin arăta aproape la fel ca întotdeauna, cu excepția faptului că era mai cîrunt în jurul botului și, de la moartea lui Boxer, mai morocănos și mai taciturn ca niciodată.

Existau acum mai multe ființe la fermă, deși creșterea nu fusese atît de mare cum se prevăzuse în anii anteriori. Multe animale se născuseră, pentru care Revoluția era doar o tradiție confuză, transmisă pe cale orală, iar altele fuseseră cumpărate, care nu auziseră niciodată despre așa ceva înainte de a sosi acolo. Ferma avea acum trei cai, pe lîngă Clover. Erau niște animale frumoase, pe picioarele lor, lucrători harnici și buni tovarăși, dar foarte proști. Nici unul dintre ei nu se dovedi capabil să învețe alfabetul dincolo de litera B. Acceptau orice li se spunea despre Revoluție și despre principiile Animalismului, în special de la Clover, pentru care aveau aproape un respect filial; dar era îndoielnic dacă înțelegeau ceva.

Ferma era mai prosperă și mai bine organizată: fusese chiar mărită cu două terenuri cumpărate de la domnul Pilkington. Moara de vînt fusese, în sfîrșit, terminată cu succes, iar

ferma poseda acum o mașină de treierat și o macara pentru fin numai ale ei și se construiseră diferite alte clădiri. Whymper își cumpărase un docar. Moara de vînt, însă, nu fusese folosită, pînă la urmă, la generarea curentului electric, ci la măcinarea porumbului, aducînd un frumos profit bănesc. Animalele munceau acum din greu pentru a construi încă o moară de vînt; cînd aceasta avea să fie terminată, se spunea, urma să fie instalate dinamurile. Dar despre luxul la care Snowball le învățase odată pe animale să gîndească, staulele electrificate și apa caldă și rece, săptămîna de lucru de trei zile, despre acestea nu se mai vorbea. Napoleon denunțase asemenea idei ca fiind contrare Spiritului Animalismului. Cea mai reală fericire, zicea el, consta în a munci din greu și a trăi din puțin.

Nu era limpede cum anume, dar parcă ferma se îmbogățise fără ca animalele însele să devină mai bogate — evident, exceptați fiind porcii și cîinii. Probabil că asta se întîmpla pentru că existau atît de mulți porci și atît de mulți cîini. Important nu era atît faptul că aceștia nu munceau, după felul de a fi pe care-l aveau, fiindcă, așa cum explica Squealer neobosit, ei desfășurau o muncă nesfîrșită de supraveghere și organizare a fermei. O mare parte a acestei munci era de un soi pe care celelalte animale erau prea ignorante pentru a-l înțelege. De exemplu, Squealer le spunea că porcii trebuiau să depună eforturi uriașe, zilnic, la lucruri misterioase numite "dosare", "rapoarte", "note", "memorandumuri". Acestea erau foi de hîrtie care trebuiau acoperite cu un scris mărunț și, îndată ce erau umplute în acest fel, se ardeau în sobă. Aceste lucruri erau de cea mai mare importanță pentru prosperitatea fermei, zicea Squealer. Totuși, nici porcii, nici cîinii nu produceau deloc hrană prin propria lor muncă și erau foarte mulți, iar pofta de mîncare le era mereu foarte bună.

În ceea ce le privea pe celelalte animale, viața lor, atîta cît știau ele, era așa cum fusese întotdeauna. În general, le era foame, dormeau pe paie, se adăpau din iaz, munceau pe cîmpuri; iarna le chinuia frigul, iar vara muștele. Uneori, acelea mai bătrîne dintre ele își scormoneau memoria confuză pentru a descoperi dacă, în primele zile ale Revoluției, pe vremea cînd alungarea lui Jones mai era încă un fapt recent, lucrurile fuseseră mai rele sau mai bune decît acum. Nu-și puteau reaminti. Nu aveau nici un termen de referință prin care să-și compare viețile actuale; și nici nu se puteau informa de nicăieri, în afară de listele de cifre ale lui Squealer, care demonstrau invariabil că totul mergea din bine în mai bine. Animalele ajunseră la concluzia că problema era fără soluție; în orice caz, aveau prea puțin timp pentru speculații asupra unor asemenea lucruri. Numai bătrînul Benjamin afirma că-și amintea fiecare amănunt al lungii lui vieți și că știa că lucrurile nici nu fuseseră niciodată și nici nu aveau să fie vreodată cu mult mai bune ori cu mult mai rele — foamea, greutățile și dezamăgirea fiind, zicea el, legile de neclintit ale vieții.

Și totuși, animalele nu renunțau la speranță. Mai mult de atît, nu-și pierduseră nici o clipă simțul onoarei și al privilegiului de a fi fost membre ale Fermei Animalelor. Încă mai era singura fermă din toată țara — din toată Anglia! — în care animalele erau și proprietare și producătoare. Nici unul dintre ele, nici cele mai tinere, nici nou-veniți aduși din ferme de la zece sau douăzeci de mile depărtare, nu încetau să se minuneze de acest lucru. Și, cînd auzeau pușca detunînd și vedeau steagul verde fluturînd la catarg, inimile lor băteau cu o mîndrie de neclintit și discuția se îndrepta întotdeauna către zilele eroice, alungarea lui Jones, scrierea celor Șapte Precepte, marile bătălii în care îi învinseseră pe invadatorii-oameni. Nici unul dintre vechile visuri nu fusese părăsit. Republica Animalelor, despre care prezisesse Seniorul, cînd cîmpiile verzi ale Angliei nu aveau să mai fie călcate de picior de om, mai era încă, pentru ele, o profesiune de credință, într-o zi avea să vină: poate nu prea curînd, poate nu chiar în cursul vieții animalelor care trăiau acum, dar, totuși, avea să vină. Poate chiar și melodia *Animalelor din Anglia* mai era murmurată, în secret, pe ici pe colo; în orice caz, era un fapt cert că fiecare animal de la fermă o cunoștea, deși nimeni nu ar fi îndrăznit s-o cînte cu voce tare. Poate că era adevărat că duceau o viață grea și că nu toate speranțele lor se împliniseră; dar erau conștiente că nu erau ca alte animale. Dacă stăteau flămînde, cel puțin nu-i mai hrăneau pe oamenii tiranici; dacă munceau din greu, cel puțin munceau pentru ele însele. Nimeni dintre ele, nu mergea pe două picioare. Nici o ființă nu spunea vreunei alte ființe "stăpîn". Toate animalele erau egale.

Într-o zi, la începutul verii, Squealer ordonă oilor să-l urmeze și le duse pe o parcelă de pămînt viran, la celălalt capăt al fermei, care se lățise din cauza puietului de mesteacăn. Oile își petrecură acolo toată ziua, pascănd frunze sub supravegherea lui Squealer. Seara, el se întoarse în casă, dar, cum vremea era caldă, le spuse oilor să rămînă unde se găseau. Pînă la urmă, rămaseră acolo o săptămînă întregă, timp în care celelalte animale nu le mai văzură. Squealer stătea cu ele cea mai mare parte a zilei. Spunea că le învăța să cînte un nou cîntec pentru care era nevoie să nu fie deranjați.

Imediat după ce se întoarseră oile, într-o seară plăcută, după ce animalele își terminaseră lucrul și se îndreptau înapoi spre clădiri, se auzi un nechezat îngrozit de cal din direcția curții. Speriate, animalele se repeziră la galop și dădură năvală în curte. Acolo văzură ceea ce văzuse Clover.

Un porc mergea pe picioarele din spate.

Da, era Squealer. Puțin stingaci, ca și cum nu ar fi fost foarte obișnuit să susțină

greutatea lui considerabilă în poziția aceea, dar cu un echilibru perfect, el se plimba de-a latul curții. O clipă mai târziu, pe ușa casei ieși un lung șir de porci, toți mergând pe picioarele dinapoi. Unii o făceau mai bine decât alții, unul sau doi erau chiar cam instabili și arătau ca și cum ar fi dorit să se sprijine într-un baston, dar fiecare din ei își făcea cu succes turul prin curte. Iar la urmă se auzi un lătrat îngrozitor de ciini și un cîntat ascuțit al cocoșului negru și din casă ieși însuși Napoleon, drept, cu măreție, aruncînd priviri semețe dintr-o parte în alta, urmat de ciinii care fremătau în jurul lui.

În copită ducea un bici. Fu o tăcere de mormînt. Uimite, îngrozite, înghesuindu-se unele în altele, animalele priviră șirul lung de porci care mărșăluiau încet în lungul curții. Parcă se întorsese lumea cu fundul în sus. Apoi urmă un moment cînd primul șoc trecuse, și cînd, în ciuda oricărui fapt — cu toată groaza lor de ciini și cu tot obiceiul dezvoltat în ani lungi, de a nu se plînge niciodată, de a nu critica, orice s-ar fi întîmplat —, ar fi putut scoate o vorbă de protest. Dar exact în momentul acela, ca la un semnal, toate oile izbucniră într-o behăială asurzitoare:

— Patru picioare bine, două picioare *mai bine!* Patru picioare bine; două picioare *mai bine!*

Continuă timp de cinci minute, fără oprire. Pînă să se calmeze oile, orice șansă de protest trecuse, pentru că porcii intraseră înapoi în casă.

Benjamin simți un nas atingîndu-i umărul și se uită în jur. Era Clover. Ochii ei bătrîni arătau mai tulburi ca niciodată. Fără să spună o vorbă, ea îl trase ușor de coamă și-l duse la capătul hambarului cel mare, acolo unde erau scrise cele Șapte Precepte. Timp de un minut sau două, stătură amîndoi privind fix la peretele dat cu catran și la literele lui albe.

— Văzul mă înșală, zise ea în cele din urmă. Chiar cînd eram tînără nu puteam citi ce scrie aici. Dar mi se pare că peretele ăsta arăta altfel. Mai sînt cele Șapte Precepte așa cum erau, Benjamin?

De data aceasta, Benjamin consimți să-și calce regula și-i citi cu voce tare ce scria pe perete:

— TOATE ANIMALELE SÎNT EGALE DAR UNELE ANIMALE SÎNT MAI EGALE DECÎT ALTELE

În afară de acest unic Precept nu mai scria nimic altceva.

După asta, nu li se mai păru ciudat cînd, a doua zi, porcii care supravegheau munca la fermă purtau, cu toții bice în copite. Nu li se păru ciudat nici cînd se află că porcii își cumpăraseră un aparat de radio, că discutau pentru instalarea unui telefon și că își scosese abonamente la "John Bull", "Tit-Bits" și "Daily Mirror". Nu li se păru ciudat cînd îl văzură pe Napoleon plimbîndu-se prin grădina casei cu o pipă în gură — nu, nici chiar cînd porcii luară hainele domnului Jones din dulap și se îmbrăcară cu ele. Napoleon însuși apărui cu o haină neagră, cu pantaloni de prins șobolani și jambiere din piele, în timp ce scroafa lui preferată apărui în rochia de mătase lucioasă pe care doamna Jones o purta, de obicei, duminica.

O săptămîină mai târziu, după-amiaza, un număr de docare sosiră la fermă. O delegație de fermieri învecinați fusese invitată să facă o vizită. Fură conduși prin toată ferma și își exprimară marea admirație pentru tot ceea ce vedeau, în special pentru moara de vînt.

Animalele munceau la plivitul cîmpului cu napi. Munceau cu hărnicie, abia dacă își ridicau fețele din pămînt, fără a ști de cine să se teamă mai mult, de porci sau de vizitatorii-oameni.

În seara aceea, se auziră din casă risete zgomotoase și cîntece. Și, deodată, la auzul vocilor întretăiate, animalele deveniră curioase. Ce se putea petrece acolo, acum că, pentru prima oară, animalele și oamenii se întîlneau pe picior de egalitate? Toate fiind de acord, începură să se strecoare cît puteau de încet prin grădină. La poartă se opriră, pe jumătate speriate să meargă mai departe, dar Clover intră prima. Urcară pe vîrfurile picioarelor spre casă și acelea dintre ele destul de înalte priviră înăuntru pe fereastra sufrageriei. Acolo, în jurul mesei celei lungi, stăteau șase oameni și șase dintre porcii cei mai importanți, Napoleon însuși ocupînd locul de onoare în capul mesei. Porcii păreau să stea foarte firesc pe scaune. Grupul se delectase cu un joc de cărți, dar se întrerupsese pentru o clipă, evident ca să bea un pahar. Un ulcior mare circula și cîmile erau umplute din nou cu bere. Nimeni nu observă fețele uimite ale animalelor care se holbau înăuntru pe fereastră. Domnul Pilkington de la Foxwood se ridicase cu cana în mînă. Într-o clipă, zise el, avea să roage pe cei de față să bea. Dar înainte de asta, avea cîteva cuvinte pe care trebuia neapărat să le spună.

Era o mare sursă de satisfacție pentru el, zise domnul Pilkington, ca și, era convins, pentru toți cei prezenți, să știe că o lungă perioadă de neîncredere și neînțelegeri ajunsese acum-la sfîrșit. Fusese o vreme — și nici el, nici nimeni altcineva de față nu împărtășise astfel de sentimente — dar fusese o vreme cînd respectabilii proprietari ai Fermei Animalelor fuseseră priviți, n-ar fi putut spune cu ostilitate, dar, poate, cu o anumită reținere, de către vecinii lor oameni. Avuseseră loc incidente nefericite, ideile greșite fuseseră monedă curentă. Existase sentimentul că o fermă în care porcii erau proprietari și producători era un lucru anormal, de natură să aibă un efect nefast asupra împrejurimilor. Prea mulți fermieri afirmaseră, fără o cunoaștere suficientă, că, într-adevăr, într-o asemenea fermă trebuia să

domnească un spirit de desfrui și de lipsă de disciplină. Aceștia fuseseră iritați de efectele asupra propriilor lor animale sau chiar asupra angajaților lor oameni. Dar acum toate acestea se ștergeau. Astăzi, el și prietenii lui vizitaseră Ferma Animalelor și cercetaseră fiecare palmă a ei cu ochii lor și ce descoperiseră? Nu numai cele mai moderne metode, dar și o disciplină și un spirit de ordine care ar fi trebuit să constituie un exemplu pentru fermierii de pretutindeni. El socotea că avea dreptate spunind că animalele de categorie joasă de la Ferma Animalelor munceau mai mult și primeau mai puțină hrană decât toate animalele din provincia respectivă. Într-adevăr, el și prietenii lui vizitatori văzuseră în ziua aceea multe lucruri pe care intenționau să le introducă imediat și la fermele lor.

Urma să-și sfârșească observațiile, zise el, subliniind încă o dată sentimentele de prietenie care existau și trebuiau să existe între Ferma Animalelor și vecinii acesteia. Între porci și oameni nu erau și nici nu trebuiau să fie vreodată nici un fel de confruntări de interese. Luptele lor și greutățile lor erau aceleași. Oare problema muncii nu era aceeași peste tot? Aici se vădi că domnul Pilkington era pe punctul de a face o remarcă spirituală pregătită cu grijă, dar timp de câteva clipe, el fu mult prea amuzat pentru a o mai putea spune. După multe ezitări, în timpul cărora nenumăratele lui bărbii se înroșiseră, el reuși să încheie:

— Dacă voi aveți de luptat cu animalele voastre de jos, noi avem de luptat cu clasele noastre de jos!

Acest *bon mot* stîrni gălăgie la masă, iar domnul Pilkington felicită o dată în plus porcii pentru rațiile mici, zilele de muncă lungi și pentru lipsa generală de îmbuibare pe care o observase la Ferma Animalelor.

În încheiere, zise el, voia să-i roage pe cei de față să se ridice în picioare și să se asigure că aveau paharele pline.

— Domnilor, încheie domnul Pilkington, domnilor, vă fac un toast: pentru prosperitatea Fermei Animalelor!

Urmără felicitări entuziaste și bătăi din picioare. Napoleon era atât de satisfăcut încît își părăsi locul și înconjură masa pentru a ciocni cu domnul Pilkington înainte de a-și goli cana. După ce urările se potoliră, Napoleon, care rămăsese în picioare, mărturisi că și el avea câteva cuvinte de spus.

Ca toate discursurile lui Napoleon, și acesta fu scurt și la obiect. Și el, zise Napoleon, era fericit că perioada de neînțelegeri se sfârșea. Multă vreme circulară zvonuri — răspindite de vreun dușman răuvoitor, așa avea el motive să creadă — că exista ceva subversiv și chiar revoluționar în concepția lui și a colegilor lui. Lor li se atribuiseră încercarea de a ațîța la revoltă animalele de la fermele învecinate. Nimic nu putea fi mai departe de adevăr! Unica lor dorință, acum și în trecut, era aceea de a trăi în pace și în relații normale de afaceri cu vecinii lor. El adăugă și că ferma pe care avea cîntea să o conducă era o întreprindere cooperativă, titlurile de proprietate, care se aflau în posesia lui, aparținînd tuturor porcilor.

Napoleon mai zise că nu credea să mai subziste vreuna dintre vechile suspiciuni, dar anumite schimbări fuseseră făcute recent în organizarea fermei, care trebuiau să aibă efect în promovarea încrederii pe mai departe. Pînă atunci, animalele de la fermă avuseseră un obicei destul de prostesc, de a se adresa unele altora cu "tovarășe". Acest lucru trebuia suprimat. Mai existase un obicei ciudat, de origine necunoscută, de a trece în fiecare duminică dimineața prin fața craniului unui porc, care era fixat de un stîlp în grădină. Și acest lucru urma să fie suprimat și craniul fusese deja îngropat. Vizitatorii poate observaseră steagul verde care flutura la catarg. Dacă da, poate văzuseră și că fuseseră îndepărtate copita și cornul vopsite în alb, însemnate pe acesta înainte. De atunci încolo, urma să fie un steag verde curat.

Avea doar o singură obiecție de adus, zise el, discursului excelent și prietenos al domnului Pilkington. Domnul Pilkington se referise mereu la *Ferma Animalelor*. Desigur, el nu putea ști — pentru că el, Napoleon, anunța acum pentru întîia oară acest lucru — că numele *Ferma Animalelor* fusese desființat. De atunci, ferma avea să fie cunoscută sub numele de *Ferma "Conacul"*, care, credea el, era numele ei corect și originar.

— Domnilor, încheie Napoleon, eu vă voi face același toast ca și domnul Pilkington, dar sub altă formă. Umpleți-vă paharele pînă la buză. Domnilor, iată toastul meu: pentru prosperitatea Fermei "Conacul"!

Urmără aceleași urări inimoase ca și mai devreme și cîmile fură golite pînă la drojdii. Dar în timp ce se holbau la scena aceasta, animalelor de afară li se păru că se petrecea un lucru straniu. Ce se modificase oare pe chipurile porcilor? Ochii tulburi ai lui Clover se mutau de la o față la alta. Unii dintre ei aveau cinci bărbii, unii aveau patru, unii aveau trei. Dar ce era acel lucru care părea să se topească și să se schimbe?

Apoi, cînd se sfîrșiră aplauzele, grupul luă cărțile și continuă jocul întrerupt, iar animalele se strecurară tăcute de acolo.

Dar nu se îndepărtaseră nici douăzeci de metri cînd se opriră brusc. O izbucnire de voci venea dinspre casă. Toate se repeziră înapoi și se uitară pe fereastră. Da, avea loc o ceartă violentă. Se auzeau strigăte, lovituri în masă, priviri ascuțite și bănuitoare, dezmințiri furioase. Sursa tulburărilor părea să fie faptul că Napoleon și domnul Pilkington jucaseră

fiecare cîte un as de pică în același timp.

Douăsprezece voci urlau furioase și toate erau la fel. Ce se petrecuse cu fețele porcilor nu mai era de-acum o dilemă. Ființele de afară priviră de la porc la om și de la om la porc și din nou de la porc la om: deja era imposibil să mai spui care era care.
